

A Critical Analysis of Ibn Usaymīn's Tafsir in the Context of Arabic Grammar*

Saim İNCEL ^{1**}

¹ Faculty of Theology, Amasya University, Amasya, Turkey, ORCID: 0000-0003-3412-4936

ABSTRACT

In Ibn Usaymīn's exegesis of the Qur'ān, he combined the elements of narration and dirāyah to create a unique approach that placed special emphasis on the linguistic analysis of meān al-Qur'ān in accordance with the rules of classical Arabic literature. In his exegetical methodology, Mufrāt al-Qur'ān is analyzed within the following framework: lexical meaning, origin, morphology, conceptual meaning, syntax, context, rhetoric, and recitation. In Ibn Usaymīn's methodology of tafsīr, it is a fundamental principle to learn Arabic grammar in order to gain an accurate understanding of the Qur'ān and to perform tafsīr in accordance with these principles. In this regard, a comprehensive semantic analysis of the terms in question is provided, elucidating their meanings within the context of the siyaq and their associated sharia meanings. Of particular note is the detailed examination of the exegesis of homonyms and homophones within the Qur'anic text. In his commentaries, he occasionally addresses grammatical disputes and selects a resolution based on the strength of the evidence presented. Moreover, he reinforces the literary and linguistic contexts of the words in Mufredāt al-Qur'ān by establishing isitishhād from Arabic poetry divans. He underscored the significance of Arabic linguistics in elucidating the meaning of the Qur'an, constructing his exegesis methodology in accordance with the linguistic structure of the Arabs, the initial interlocutors of the Qur'an. The objective of this study is to analyze Ibn Usaymīn's approach to the Arabic language and semantics as they pertain to Qur'ānic exegesis. The present study is confined to an examination of the exegesis of Qur'anic words in the context of Arabic linguistics. The data was collected and analyzed using qualitative research methods. It is evident that Arabic linguistics exerts a significant influence on tafsir, particularly with regard to the emphasis placed on the morphological structures of words and the linguistic features employed in verses. From the inception of the science of tafsir to the classical period and subsequently to the present era, it is evident that the sciences of ulūm al-Qur'ān, including meāni al-Qur'ān, mufruta al-Qur'ān, and mushkil al-Qur'ān, occupy a significant position in the interpretation of the words of the Qur'ān. In this context, an investigation of the relationship between linguistics and tafsir through an analysis of Ibn Usaymīn's approach to linguistics will contribute to a more comprehensive understanding of his tafsir methodology.

Keywords: Tafsir, Arabic linguistics, meāni'l-Qur'an, mufredat al-Qur'an, and Ibn Usaymīn.

Type: Research

Article History

Received: 19.11.2024

Accepted: 12.12.2024

Published: 21.03.2025

**Corresponding Author:

saim.incel@amasya.edu.tr

İbn Useymîn'in Tefsirinin Arap Dilbilimine Göre İncelenmesi*

Saim İNCEL ^{1**}

¹ İlahiyat Fakültesi, Amasya Üniversitesi, Amasya, Türkiye, ORCID: 0000-0003-3412-4936

ÖZET

İbn Useymîn'in rivâyet ve dirayet unsurlarını bir araya getirerek gerçekleştirdiği Kur'an tefsirinde, meâni'l-Kur'ân'ın klasik Arap edebiyatı kurallarına göre dilbilimsel analizlerine ayrı bir önem verilmiştir. Onun tefsir metodolojisinde, müfredâtü'l-Kur'ân, lügat anlamı, köken, morfoloji, kavramsal anlam, sentaks, bağlam, belagat ve kıraat unsurları çerçevesinde analiz edilmektedir. İbn Useymîn'in tefsir metodolojisinde, Kur'an'ın doğru bir şekilde anlaşılması için Arap dilbilgisinin öğrenilmesi ve bu kaidelere göre tefsir yapılması temel bir ilkedir. Bu doğrultuda, kelimelerin semantik açıdan detaylı analizine değinilmekte; söz konusu kelimenin siyak içerisinde kazandığı anlamlar ve şer'î anlamları kavramsal olarak açıklanmaktadır. Özellikle, Kur'an metninde yer alan anlamdaş ve sesteş kelimelerin tefsirinde detaylı analizlere girişir. Tefsirlerinde, zaman zaman dilbilgisel ihtilafları ele alarak, bunlar arasında kuvvetli gördüğü delile göre tercih yapar. Bunun yanı sıra, müfredâtü'l-Kur'ân'ı Arap şiir divanlarından istişhâd yaparak kelimelerin edebi ve dilsel bağlamlarını güçlendirmektedir. Kur'an'ın anlamını aktarmada Arap dilbiliminin önemini vurgulayarak, Kur'an'ın ilk muhatapları olan Arapların dil yapısına göre tefsir metodolojisini kurgulamıştır. Bu çalışma, İbn Useymîn'in Kur'an tefsirinde Arap dili ve anlam bilimlerine yaklaşımını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızın kapsamı müfessirin Kur'an tefsirinde Kur'an kelimelerini Arap dilbilimi açısından tefsiri ile sınırlıdır. Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılarak veriler toplanıp, analiz edilmektedir. Şüphesiz, Arap dilbilimin tefsir üzerindeki etkisi, özellikle kelimelerin morfolojik yapılarına ve âyetlerde kullanılan dilsel özelliklere yapılan vurgularda öne çıkar. Tefsir ilminin doğuşundan klasik döneme ve oradan asrımıza kadar, Kur'an kelimelerinin yorumlanmasında meâni'l-Kur'ân, müfredâtü'l-Kur'an ve müşkilü'l-Kur'ân gibi ulûmü'l-Kur'ân ilimlerinin önemli bir yeri tuttuğu bir gerçektir. Bu bağlamda, dilbilim ve tefsir ilişkisini İbn Useymîn'in dil bilgisine yaklaşımı üzerinden ele almak, onun tefsir metodolojisini anlamak açısından çalışmaya değer kazandıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Arap dilbilimi, meâni'l-Kurân, müfredâtü'l-Kur'ân, İbn Useymîn.

Tür: Araştırma

Makale Geçmiři

Gönderim: 19.11.2024

Kabul: 12.12.2024

Yayınlanma: 21.03.2025

**Sorumlu Yazar:

saim.incel@amasya.edu.tr

* Bu makale "Çağdaş Selefilikte Tefsir Anlayışı -İbn Useymîn Örneği" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Beşerî sıfatlarla muttasıf olan insanoğlunun Allah'a kulluk etmesini sağlamak ve onun hidayetini gerçekleştirmek için¹ evrensel mesajlarla Arapça olarak indirilmiş olan Kur'an, hem söz dizimi hem de anlamıyla mucizevî özellikler taşıyan bir kelâmdır. Onun eşsiz nazım yapısı ve derin anlam zenginliği, asırlar geçtikçe değerinden hiçbir şey kaybetmemiş; üstelik müfessirlerin çalışmalarıyla yeni boyutlar kazanmıştır. Kur'an'ın evrenselliği, onun farklı ilim dalları açısından yorumlanmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, kimi âlimler meânî'l-Kur'ân'ı açıklamaya yoğunlaşmakta, kimileri onun i'rabını merkeze alan çalışmalar yapmakta, kimileri ahkâmını, belagatini, mucizevî oluşunu vb. konu alan çalışmalar ortaya koymaktadır.

Şüphesiz Kur'an, dini ve dünyevi maslahatları bir araya getiren, en doğru hakikatleri barındıran, ilimlerin ilke ve neticelerini bünyesinde taşıyan ve belagat sanatını en üst seviyede edebi sanatlarla yoğun bir şekilde konu edinmektedir.² Kur'an vahyinin nazım dizimi, üslup özellikleri dil ve anlatım biçimleri ilk muhatapları olan Arap toplumunun dilsel, kültürel ve medeniyet unsurlarının kodlarından etkilenerek tezahür etmiştir. Diğer yandan, İslâm düşünce geleneğinde dilin, dinî kaynakların anlaşılmasında ve yorumlanmasında önemli bir rol oynadığı bilinen bir hakikattir. Kur'an'ın fasih bir Arapça ile indirilmiş olduğu düşünülürse,³ Arap dilinin gramer ve retorik kurallarının doğru anlaşılması önem arz etmektedir. Filoloji, fıkıh, kelâm, tefsir, belagat, hadis ve usul gibi İslâmî ilimlerde yetkin bir konuma sahip olan İbn Useymîn (1937-2001), temel İslam bilimlerinin farklı alanlarında ürettiği eserlerle geride büyük bir külliyat bırakmıştır. Müellifin eserlerinin sayısı yüz yirminin üzerindedir. Müfessir, ilim uğruna adanmış bir ömür içinde yaklaşık elli yılını talebe yetiştirmeye vakfetmiştir. Bu bağlamda İbn Useymîn, dilbilimsel analizleri öne çıkaran bir yaklaşımla çağımızda arka planda rivayet unsurlarını dikkate alarak Kur'an'ı dirayet tefsir metodolojisi ile özgün bir üslupla tefsir etmiştir. Onun tefsirinde dilsel çözümlemelere önem verilmiş, Kur'an kelimeleri; semantik, anlam, morfoloji, sentaks ve bağlamsal anlamlar gibi etimoloji ilminin unsurlarına göre analiz edilmiştir. Müfessir, özellikle Kur'an âyetlerini nahiv açısından tahlil ederken bir manzum muhtasar eser olan⁴ İmam Mâlik et-Tâî el-Endelüsî'nin (ö.672/1274) *Elfiye* isimli eserini klasik nahiv eserlerindeki kavramları dikkate almaktadır. Müfessirin tefsiri bu özellikleri ile asrımızda Kur'an metninin anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Bu makalede, İbn Useymîn'in tefsir metodolojisinde Arap dilbilimine yaklaşımı incelenecek ve bu yaklaşımın dilin tefsirdeki rolüne olan katkıları değerlendirilecektir.

İbn Useymîn'in Arapça dilbilimine dair tefsir metodolojisini yansıttığı ve Kur'an metnini detaylı bir şekilde tefsir ettiği eserleri şöyle sıralanmaktadır. Hocası Sa'dî'nin *Şerhu'l-*

¹ Kur'an-ı Kerîm Meâlî, çev. Halil Altuntaş -Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), el-Bakara 2/1.

² Muhammed et-Tâhir İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr: tahrîrû'l-ma'nâ's-sedîd ve tenvîrû'l-aklî'l-cedîd min tefsiri Kitâbi'l-Mecîd* (Tunis: ed-Dârü't-Tûnisîyye li'n-Neşr, ts.), "Müellifin Mukaddimesi", 1/5.

³ Ahmet Yazıcı, "A'râf Sûresi 189 ve 190. Âyetlerin Yorumlanmasında Rivayetlerin Etkisi Üzerine", *Diyanet İlmî Dergi* 52/3 (Eylül 2016), 108.

⁴ Necmettin Öztürk, "Nahiv İlminde İhtisar Geleneği, Teftezânî'nin El-İrşâd Örneği" *Universal Journal of Theology* 7/1 (Haziran 2022), 229.

*Kavâidi'l-Hisân el-Müteallika bi-Tefsîri'l-Kur'ân*⁵ isimli eserine yazdığı şerhi, tefsir usulüne dair ilkelerin ele alındığı *Usûlü'n-fi't-Tefsîr*'i,⁶ görüş ve tefsir metodolojisi olarak izinden gittiği İbn Teymiyye'nin *Mukaddime*' sine yazdığı *Şerhu Mukaddimeti't-Tefsîr li-Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye*⁷ isimli eserleri gelir.

İbn Useymîn'in elli yıla yakın bir sürede verdiği derslerde takrir ettiği tefsirleri bir komisyonun gözetiminde yazılmış ve kayıt cihazları ile kaydedilmiştir. Daha sonra tefsirle ilgili bütün kayıtlar komisyon marifetiyle çözülmüş ve Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye'nin tahkik çalışmalarından sonra basılmıştır. Müfessirin tefsir eserleri farklı konu ve formatlarda ortaya çıkmıştır. Müfessir, *Ahkâmün mine'l-Kur'âni'l-Kerîm: el-Fâtîha ve'l-Bakara*,⁸ Kur'an'ın ahkâmını konulu tefsir şeklinde istinbat ettiği *el-İlmâm bi-ba'zi Âyâtî'l-Ahkâm Tefsîren ve İstinbâten*⁹ isimli eserlerinde Kur'an sûre ve âyetlerinin ahkâmı istinbat etmiştir. Üç cilt halinde basılan *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm el-Fâtîha ve'l-Bakara*,¹⁰ iki cilt halinde yayımlanan *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Âl-i İmrân*,¹¹ iki cilt halinde basılan *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'n-Nisâ*,¹² yine iki ciltten oluşan *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Mâide*,¹³ *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-En'âm*,¹⁴ *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Kehf*¹⁵ isimli sûre tefsirleri müfessirin dirayet metodolojisine göre ortaya koyduğu ve dilbilim anlayışını yansıttığı en kapsamlı tefsir eserleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca *Celâleleyn* tefsirine ta'lik şeklinde yirmi sûreyi tefsir etmiştir. Bu sûre tefsirleri; Nûr, Furkân, Şu'arâ, Neml, Kasas, Ankebût, Rûm, Lokmân, Secde, Ahzâb, Sebe', Fâtır, Yâsîn, Saffât, Sâd, Zümer, Gâfir, Fussilet, Şûrâ, ve Zuhurf sûresi 45. âyete kadar oluşmaktadır. Belirtilen bu sûre tefsirleri Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye tarafından tashih edilerek müstakil birer cilt halinde basılmıştır. Bundan başka, müstakil olarak tefsir ettiği Hucurât, Kâf, Zâriyât, Tûr, Necm, Kamer, Rahmân, Vâkıa' ve Hadîd sûreleri bir cilt halinde basılmıştır. Diğer yandan otuz yedi sûreden oluşan Amme cüzünün tamamının baskısı bir cilt halinde yapılmıştır.¹⁶

Nahiv, sarf ve belagat gibi, dil bilgisi kitaplarını şerh,¹⁷ ta'lik ve ihtisar çalışmalarıyla ilim talebelerine sunan İbn Useymîn'in Arap dilbilimi alanında verdiği eserleri ise şunlardır:

- ⁵ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *et-Ta'lik ale'l-Kavâidi'l-Hisân el-müteallika bi-tefsîri'l-Kur'ân* (Uneyze/Suudi Arabistan: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 5. Basım, 1442/2001).
- ⁶ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Usûlün fi't-tefsîr*, thk. Kısmü't-Tahkîk fi'l-Mektebe el-İslâmiyye (y.y., el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1422/2001).
- ⁷ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Şerhu Mukaddimeti't-Tefsîr li-İbn Teymiyye*, nşr. Abdullâh b. Muhammed b. Ahmed et-Tayyâr (Riyad: Dârü'l-Vatan, 1415/1995).
- ⁸ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Ahkâmün mine'l-Kur'ân* (Riyad: Medâri'l-Vatan li'n-Neşr, 2. Basım, 1434/2013).
- ⁹ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *el-İlmâm bi-ba'zi âyâtî'l-ahkâm tefsîren ve istinbâten* (Riyad: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014).
- ¹⁰ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm el-Fâtîha ve'l-Bakara* (Unuyze/Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzî, 1423/2002).
- ¹¹ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Âl-i İmrân* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014).
- ¹² Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'n-Nisâ* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014).
- ¹³ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Mâide* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014).
- ¹⁴ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-En'âm* (Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1433/2012).
- ¹⁵ Muhammed b. Sâlih İbn Useymîn, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Kehf* (Demmâm, Dâru İbni'l-Cevzî, 1323/1905).
- ¹⁶ Bk. Saim İncel, *Çağdaş Seleflikte Tefsir Anlayışı- İbn Useymîn Örneği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024), 99-104.
- ¹⁷ Şerh kavramı hakkında daha geniş bilgi için bk. Necmettin Öztürk, *Fatih Dönemi Âlimlerinden Alâaddin Musannifek ve Arap Gramerindeki Yeri* (Ankara: İlahiyat, 2021), 71-73.

Sâid b. Sa'd et-Terîmî el-Hadramî'nin (ö.2354/1935) Arap dilbilimi gramerinin ele alındığı *Şerhu'd-Dürreti'l-Yetîme fî İlmi'n-Nahv: ed-Dürretü'l-Yetîme* adlı eserinin bir kısmını İbn Useymîn şerh etmiştir. İbn Âcurrûm diye bilinen Abdullâh b. Muhammed b. Dâvûd es-Sanhâcî'nin (ö.723/1323) meşhur eseri *Şerhu'l-Ecrûmiyye: el-Âcurrûmiyye'*yi İbn Useymîn ders halkalarında birkaç kez şerh etmiştir. İbn Hişâm el-Ensârî'nin (ö. 761/1360) *Muğni'l-Lebîb an Küttübi'l-Eârîb'*ini İbn Useymîn, *Muhtasaru Muğni'l-Lebîb an Küttübi'l-Üârîb* ismiyle medresesinde talebelerinde verdiği derslerinde ihtisar etmiştir. İbn Useymîn'in talebelerinden Ferîd b. Abdilazîz az-Zâmil es-Süleymân bu muhtasarı tahrir etmiş, âyet, kavl ve şiirlerin yer ve sahiplerini tespit edip fihrist çalışmasıyla birlikte neşre hazırlamıştır. *Şerhu'l-Belâga min Kitâbi Kavâ'idil-Lügati'l-Arabiyye: İbn Useymîn; Hıfînî Nâsıf* başta olmak üzere bir komisyonun eseri olan *Kavâ'idil-Lügati'l-Arabiyye: fî'n-Nahv ve's-Sarf ve'l-Belâga li't-Telâmîzi'l-Medârisi's-Sâneviyye* isimli kitabı Suudi Arabistan'ın Uneyze kentinde talebelerine takrir ederek şerh etmiştir. *Şerhu Elfiyyeti İbn Mâlik: İbn Useymîn Uneyze'deki el-Camiu'l-Kebîr'de okuttuğu şer'i ilimler içinde temel sarf, nahiv ve belagat kitaplarını şerh ederdi.* Bu minvalde Ebû Abdillâh Cemâleddîn Muhammed b. Mâlik'in (672/1274) sarf ve nahiv ilminde meşhur manzum eseri *Elfiyye'sini* şerh etmiştir. *Şerhu Nazmi Kavâ'idil-İ'râb: Abdullâh b. Yûsuf İbn Hişâm'ın (ö.761/1360) Kavâ'idil-İ'râb'ı Muhammed b. Abdillâh b. Zahîre eş-Şâfiî nazma çevirdiği eseri İbn Useymîn Uneyze'de 1414 senesinde derslerinde şerh etmiştir.* Yalnız şerh tamamlanamamıştır. İbn Useymîn adına kurulan *Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye* eseri yayına hazırlayıp 1438'de Kasîm'de doksan beş sahife halinde neşretmiştir.

İbn Useymîn'in fıkıh, tefsir, hadis, dilbilim, belagat, siyer ve fetvalar gibi İslâm disiplinleri alanındaki telif, şerh, ta'lik ve ihtisar çalışmalarından oluşan külliyyatı¹⁸ araştırmacıların dikkatini çekmiş ve müfessir hakkında yurt içinde ve yurt dışında çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bunlar arasında yer alan bir çalışma, Abdurrahim Kızılsöker tarafından *Kur'ân'a Selefi Yaklaşım İbn 'Useymîn Örneği*¹⁹ ismiyle 2017 yılında doktora tezi olarak yapılmıştır. Ne var ki, bu çalışma, müfessir İbn Useymîn'in Kur'an yorumunu incelemek için *el-Kenzü's-Semîn fî Tefsîri İbn Useymîn* isimli esere dayanmaktadır. Söz konusu eser, İbn Useymîn vakfının eserlerine yönelik tahkikli baskısından önce, müellifin öğrencilerinden Âdil b. Sa'd tarafından derlenmiştir. İbn Useymîn'in hayatı, tefsir ve ulûmü'l-Kur'ân'a yaklaşımı ve kelâm anlayışı gibi başlıklarda müfessirin tefsir metodolojisi analiz edilmektedir. Belirtilen alanlarda ortaya konulan tespitler açısından kıymetli bir eser olan çalışmada İbn Useymîn'in tefsirinde uyguladığı Arap dilbilimine göre tefsir anlayışı yer almamaktadır.²⁰

¹⁸ Hasan b. Ali b. Menî eş-Şehrânî, "Menhecü's-Şeyh İbn Useymîn fî tefsiri garîbi'l-Kur'an", *Nedvetü Cühûdî's-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menheciyye Tahliliyye*, ed. Mezîd b. İbrahim el-Mezîd vd., (Suudî Arabistan/Kasîm: Kasîm Üniversitesi, 1432/2012), 234.

¹⁹ Geniş bilgi için Bk. Abdurrahim Kızılsöker, *Kur'ân'a Selefi Yaklaşım İbn 'Useymîn Örneği* (Ankara: Sonçağ Akademi, 2021).

²⁰ Bk. İncel, *Çağdaş Selefilikte Tefsir Anlayışı- İbn Useymîn Örneği*, 26-27.

*Cuhûdü'sh-Şeyh İbn Useymîn ve Ârâûhû fi't-Tefsiri ve Ulûmi'l-Kur'an*²¹ isimli çalışma, aslı doktora tezi olan bir eserdir. el-Büreydî'nin İbn Useymîn'in hayatını, eserlerini, tefsir metodolojisini, ulûmü'l-Kur'ân'la ilgili görüşlerini, tefsirindeki kaynaklarını ve müfessirin tefsirinde Arap dilbilimine göre tefsir yapmasını genel hatlarıyla incelemiştir. Büredî'nin söz konusu çalışması İbn Useymîn hakkında yapılan ilk çalışmalardan birisi olarak kabul edilmektedir. Ne var ki, eser çalışmamızın ana problemine detaylarıyla değinmemektedir.

İbn Useymîn kendi medresesinde dersler vermesinin yanında Kasım Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde de hocalık yapmış bir âlimdir. Bu bağlamda, müfessirin vefatından sonra, Kasım Üniversitesi'nde 2012 senesinde *Nedvetü Cühûdü'sh-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menheciyye Tahliliye* ismiyle bir uluslararası sempozyum düzenlenmiştir. İlgili sempozyumda tefsirden hadise, fıkıhtan kelama pek çok konuda müfessirin ilmi ve entelektüel hayatı hakkında kırk yedi tebliğ sunulmuştur. Nitekim bu sempozyumda sunulan tebliğlere aşağıdaki linkten ulaşmak mümkündür.²²

Hasan b. Ali b. Menî' eş-Şehrânî, "*Menhecü'sh-Şeyh İbn Useymîn fi Tefsiri Garîbi'l-Kur'ân*".²³ Müellif tebliğinde, *Garîbü'l-Kur'ân* kavramını ele almış, bu sahada var olan temel eserleri zikretmiş, İbn Useymîn'in bu ilme verdiği önemi belirterek müfessirin tefsirinde Kur'an'daki garib kelimeleri açıklamasıyla ilgili tefsir metodolojisini on beş başlıkta tahlil etmiştir.

Recep Abdülmunsif Abdülfettâh "*Menhecü'sh-Şeyh İbn Useymîn Beyâni Müşkili'l-Kur'âni'l-Kerîm*"²⁴ başlığını taşıyan tebliğinde, müşkilü'l-Kur'ân'ı kavram olarak açıklamakta, bu ilmin önemini belirten âlimlerin görüşlerine yer vermektedir. Yazar tebliğinde, müşkilü'l-Kur'ân hakkında var olan belli başlı eserleri serdettikten sonra, İbn Useymîn'in gerek tefsirinde ve gerekse şerh, risale, fetva ve gazete makalelerinde yer alan zâhirde teâruz izlenimi veren müşkil âyetlerdeki teâruzu gidermesine dair analizlerini değerlendirmektedir. Tebliğ sahibi İbn Useymîn'in teâruz anlayışının *ihtilâfü't-tezâd* ile *ihtilâfü't-tenevvu'*ya dayandığını belirtmektedir. Bunun haricindeki zâhiren teâruz içinde görülen âyetlerdeki ihtilafların ise, İbn Useymîn'in yaklaşımına göre, Kur'an'a muhatap olanların eksik, yanlış vb. şahsi anlayışlardan kaynaklandığı vurgulanır. Müfessirin benimsediği tefsir ilkesine göre, sarîh akıl ile sahîh naklin bir çatışma içine girmeyeceği, hatta Kur'an ve sünnetin birbiriyle teâruz içinde olmayacağı belirtilir.

Kâid Muhammed Abdü'l-Macid eş-Şümeyrî, *Menhecü'sh-Şeyh İbn Useymîn ve Cühûdühû fi't-Tefsîr ve Ulûmi'l-Kur'an*, Doktora Tezi, Ümmü Dermân Üniversitesi, 2000. Müellif, İbn

²¹ Ahmed B. Muhammed B. İbrâhim el-Büreydî, *Cuhûdü'sh-Şeyh İbn Useymîn ve ârâûhû fi't-tefsiri ve ulûmi'l-Kur'an* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1426/2005).

²² Buhûsü nedveti cühûdü'sh-Şeyh İbn Useymîn (li mecmua mine'l-ulemâ ve'l-esâtiz), *Tarîku'l-İslâm*, (Çevrimiçi): <https://ar.islamway.net/collection/12207/> 11.10.2024.

²³ Hasan b. Ali b. Menî' eş-Şehrânî, "*Menhecü'sh-Şeyh İbn Useymîn fi tefsiri garîbi'l-Kur'an*", *Nedvetü Cühûdü'sh-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menheciyye Tahliliye*, ed. Mezîd b. İbrâhim el-Mezîd vd., (Suudî Arabistan/Kasım: Kasım Üniversitesi, 1432/2012), 221-286.

²⁴ Recep Abdülmunsif Abdülfettâh, "*Menhecü'sh-Şeyh İbn Useymîn fi beyâni müşkili'l-Kur'ân'ı'l-Kerîm*", *Nedvetü Cühûdü'sh-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menheciyye Tahliliye*, ed. Mezîd b. İbrâhim el-Mezîd vd., (Suudî Arabistan/Kasım: Kasım Üniversitesi, 1432/2012), 405-452.

Useymîn'e ait ana kaynakları referans alarak, İbn Useymîn'in hayatını, ilmi konumunu, Selefi davetinin esaslarını, tefsir ve Kur'an ilimlerine dair eserlerini konu başlıkları şeklinde değerlendirmiştir. Ayrıca, İbn Useymîn'in Kur'an'ı Kur'an ile, sünnet ile ve sahâbe kavli ile tefsir ettiği Selefi tefsir metodolojisini ve tefsirinin kaynaklarını tahlil etmiştir.

Râniye bnt. Abdillâh b. Abdilkerîm eş-Şâmih'in, "el-Belâgatü'l-Kur'âniyye fî Tefsîri's-şeyh İbn Useymîn (rahimehullâh) (Dirâseten ve Takvîmen)", Yüksek Lisans tezi, İmam Muhammed b. Suûd Üniversitesi, 1432. Râniye eş-Şâmih eserinde, İbn Useymîn'in tefsirlerinde Kur'an'ın belagatine dair yaptığı tefsir yorumlarını ele alır. Çalışmada müfessirin belagat konusunda yaklaşımını inceler. Onun Arap dilini, belagat kurallarını ve edebî sanatları kullanarak tefsirinden alınan örnekler ile Kur'an'ı tefsir etmesi incelenir. Çalışma, İbn Useymîn'in tefsir anlayışında belagatin yerini ve önemini ortaya koyan önemli bir akademik katkıdır. Ne var ki, ülkemiz akademik camiasında İbn Useymîn'in tefsirinde Arap dilbilimine dair yaklaşımını konu alan bir çalışma yapılmamıştır.

ARAP DİLBİLİMİ VE TEFSİR İLİŞKİSİ

Allah Teâlâ'nın "Biz risâlet verdiğimiz her peygamberi, kendi kavminin diliyle gönderdik ki, onlara (ilâhi vahyi) açıklasın."²⁵ beyanı gereği Arap olan muhataplarının anlaması için Hz. Peygamber'in konuştuğu dil ve ona inen Kur'an dili Arapça olmuştur. Üstelik son ilahi mesaj olan evrensel Kur'an'ın dili fesahat ve belagat bakımından apaçık bir Arapça ile indirilmiş olmasından dolayı²⁶ Arapça'nın dilbilimsel özellikleri Kur'an'ın anlaşılmasında ayrıca önem kazanmaktadır.

Kur'an, kelimelerinin fesahati ve anlamlarının eşsiz oluşuyla mucizevî olduğu gibi, aynı zamanda âyetlerinin dizimi ve tertibiyle de mucizevîdir. Kur'an'ın üslubunun mûcize olduğunun ifade edilmesi ile onun bu özelliği kastedilmektedir.²⁷ Kur'an'ın mûcizevî bir kelâm oluşu, kendine özgü üslup özellikleri taşıması, anlatımındaki fesahat ve belagat nüktelerinden dolayı Kur'an kelimelerinin kimisi açık, kimisi kapalı olabilir. Bunun için müfessirin Arapça dilbilimine hâkim olması Kur'an'ın doğru anlaşılması için temel bir vasıf olarak kabul edilmektedir. Ebû Hayyân el-Endelüsî Kur'an'ı tefsir etmek için bilinmesi gereken ilimlerin başında, isim, fiil ve harflerden oluşan dilbilim bilgisinin geldiğini, ikinci olarak yalın ve terkip halinde gelen Arapça kelimelere ilişkin hükümlerin (i'rab) bilinmesi gerektiğini vurgulamaktadır.²⁸

Yine bu bağlamda, Zerkeşî, Kur'an'ın tefsirinde Arapça dilbilgisinin bilinmesini müfessir için zaruri görmektedir. Aksi takdirde Allah'ın kitabını açıklamasının ona yakışmayacağını ifade belirtmektedir. Nitekim, Zerkeşî bu yaklaşımını, Mâlik b. Enes'in

²⁵ İbrâhim 14/4.

²⁶ Bk. eş-Şu'ara 26/95.

²⁷ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, 1/117.

²⁸ Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, *el-Bahrü'l-muhît fî't-tefsîr*, thk. Sîdkî Muhammed Cemîl (Beyrut: Dârü'l-Fîkr, 1420/1999), 1/14.

“Arap dilini bilmeyen birinin Allah’ın kitabını tefsir ettiğini işitirsem, onu bundan dolayı cezalandırırım.” ifadesini referans vererek güçlendirmektedir.²⁹

Arap dili, İslâm ilimleri içinde *tefsir* ilmi başta olmak üzere birçok alanda önemli bir araç niteliğindedir. Arap dilinde kelimelerin farklı anlamlar taşıması, cümle yapılarının anlam katmanlarına etki etmesi gibi unsurlar, âyetlerin değişik açıdan ele alınmasına olanak sağlar, nitekim bu da zengin bir yorum imkânı sunar. Kur’an tefsirinde dilin rolü, özellikle onun ilk muhatapları olan ashap ve onların izinden giden tâbiîn ve tebe-i tâbiînden başlamak üzere klasik dönem alimlerinin eserlerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. İlk yorumculardan günümüze kadar müfessirler Kur’an’ı Arapça kelime yapıları, morfoloji ve nahiv gibi ilimler açısından yorumlamaktadırlar. Böylece dilbilimsel anlayıştan kaynaklanabilecek hataların önüne geçmek ve metnin doğru anlaşılması amaçlanır.

İslâm ümmeti içindeki müfessirler her çağda Kur’an’ın anlamlarını açıklayarak, âyetlerdeki belagat nüktelerini ve mûcizevî özellikleri keşfederek Kur’an’ı tefsir etmişlerdir.

Yeryüzüne Allah’ın vahyini insanlara tebliğ etmeleri için gönderilen ilk elçilerden itibaren vahiy, insanlara peygamberler aracılığıyla ulaştırılmış ve her topluma kendi diliyle tebliğ edilmiştir. Nitekim, aynı ilke Kur’an vahyi için de geçerlidir. Kur’an, Arap toplumuna onların konuştuğu dil olan Arapça olarak gönderilmiştir. Doğal olarak bu durum, ilahi kelâmın metafizik âlemden fiziki âlem olan dünyaya inzal olunarak muhataplarının zihinlerinde anlaşılır hale gelmesine olanak tanımıştır. Çünkü, sözün muhatapın zihin dünyasında anlam ifade edebilmesi, onun söylenme amacının gerçekleşmesi için temel bir gerekliliktir.³⁰

Kur’an’da onun Arap toplumuna indirildiği açıkça ifade edilmektedir. İlk muhataplar olarak Arapların seçilmesinde elbette çeşitli hikmetleri bulunmaktadır. Bu hikmetlerin başında, Kur’an’ın indirildiği dönemde Arapların sahip olduğu üstün dil meziyetleri, yani fesahat ve belagat gelir. Arapların böylesine etkileyici bir dil anlayışına sahip olmaları ise onların dil ve edebiyata gösterdikleri yaklaşımdan kaynaklanır. Şairlerin ve onların nazma döktükleri şiirlerin Arap toplumun kültürel yaşamının tümüne etki ettiği de bilinen bir gerçektir. Son vahiy olan Kur’an’ın evrensel mesajının, Arap diliyle ve Arap kültürünün şekillendirdiği bir coğrafyada yeryüzüne aksetmesinin bu açıdan derin bir anlamı vardır.³¹

Hiz. Peygamber’den tefsir ilmini miras alan sahabe döneminde Kur’an âyetlerinin anlaşılması için çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılmış olması, Kur’an’ın Arap dilbilime göre açıklanması hakkında rehberlik etmektedir. Nitekim, bu metotlardan birisi de Kur’an’daki *garib* (anlamı kapalı) kelimelerin açıklanmasında şiire ve farklı kabile lehçelerine müracaat etmektir. Bu yöntemle ilgili meşhur bir örnek, Hiz. Ömer’in “وَفَاكِهَةً وَأَبًّا” âyetinde geçen anlamını bilmediği “أَبًّا” sözcüğünün anlamını öğrenmek amacıyla Abdullah b. Abbas’a başvurmasıdır.

²⁹ Bk. Ebû Abdillâh Bedreddîn Muhammed b. Abdillâh b. Bahâdır ez-Zerkeşî, *el-Burhân fî ulûmi’l-Kur’ân*, thk. Muhammed Ebû’l-Fazl İbrâhîm (Kahire: Dâru İhyâi’l-Kütübî’l-Arabiyye İsâ el-Bâbî el-Halebî ve Şürekâih, 1376/1958), 1/292.

³⁰ Muhammed İsa Yüksek, *Kur’an’ın Anlaşılmasında Bağlam Bilgisi*, (İstanbul: İfav, 2018), 13.

³¹ Bk. Mahmut Ayyıldız, “İbn Âşûr’a Göre, Kur’an’ın Arapça Oluşu ve Evrensel Mesajı”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: X, sayı: XIX, 2021, s. 73-74.

İbn Abbas, söz konusu kelimeyi “Ebb ismi, insanlar tarafından yenmeyen fakat hayvanlar tarafından yenen bir bitki.” diye açıklamıştır.³²

İbn Kesîr’in tefsirinde naklettiği bir rivayet, sahabenin Kur’an kelimelerinin anlamlarını öğrenmede gösterdikleri çabayı pekiştirmektedir. Tâbiîn müfessirlerinin ileri gelenlerinden Mücâhid’in naklettiğine göre, İbn Abbas, açmış oldukları su kuyusunun başında tartışan iki bedevi Arab’tan birisinin “أَنَا فَطَرْتُهَا / Onu ilk önce ben açtım.” demesini duyduktan sonra, “فَاطِرُ السَّمَاوَاتِ” âyetindeki manayı tam kavradığı belirtilmektedir.³³

Abdullah İbn Abbas yaşadığı toplumun diline, ifadelerine ve kültürel özelliklerine hâkim birisi olarak, “Bana sorduğunuz dilin garip lafızlarını şiirde arayın; çünkü, şiir, Arap’ın divanıdır.”³⁴ sözüyle Kur’an’ın tefsir edilmesinde Arap dilinin kaynaklarına dikkat çeker. Bu ifadesiyle, özellikle dönemin Arapça’da yer alan kapalı kelimelerin anlamını çözmek için Arap şairlerinin eserlerine başvurmanın önemini vurgulamaktadır.

Bazı âlimlere göre, tefsir ilmi, Kur’an âyetlerini iki başlık altında inceler. Birinci başlık, Kur’an’ın elfazıyla ilgilidir ve bu kısım “lafzî tefsir” diye adlandırılır. Bu alan, garîbü’l-Kur’an’ın anlamlarını, dildeki sözcüklerin yapısal özelliklerini ve onların kökenini anlamaya yönelir. Bu bağlamda, özellikle kelimelerin morfolojik yapıları ve cümledeki konumu olan sentaks bilgisi ön plan çıkar. Lafzî tefsir alanına ayrıca mütevâtir, meşhur ve şâz kıraatleri bilmek de girmektedir.³⁵

İslâm tarihinde tasnif ve tedvin faaliyetlerinin başlamasının ardından Arap dilbilimi, hadis, tefsir, fıkıh gibi İslâm disiplinlerinin birer müstakil ilim olarak neşet etmesiyle metni Arapça olan Kur’an’ın tefsiri ve Arap dilbilimi arasında birbirini tamamlayan bir bağlantı olagelmıştır. Nitekim, bu süreçte Kur’an kelimelerinin anlamlarının açıklanması üzerine yoğunlaşan “meânî’l-Kur’ân” ve anlaşılması daha güç olan kelimeleri açıklayan “garîbü’l-Kur’ân” gibi ilimler doğmuştur. Her ne kadar bazı nüanslarla birbirinden ayrılmış olsalar da bu eserlerin ortak noktası Kur’an’ın filolojik tefsirini ele almalarıdır. Zira garîbü’l-Kur’ân sadece Kur’an’daki anlamı kapalı sözcükleri açıklamakla yetinmez; genel olarak Kur’an kelimelerinin açıklanmasını da içerir.³⁶ Bir diğer önemli husus, Kur’an kelimelerini cümledeki konumu açısından inceleyen i’râbü’l-Kur’ân ve müşkil kelimeleri açıklayan müşkilü’l-Kur’ân

³² Bk. Ebû Abdullah el-Hâkim Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed b. Hamdiveyh b. Nuayim b. el-Hâkim ed-Dabî et-Tahmânî en-Neysâburî, *el-Müstedrek ale’s-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1411/1990), I/604(No. 1597), II/559(No.3897), III/621(No.6297); Ebû Bekir Ahmed b. el-Huseyn b. Ali el-Beyhakî, *es-Sünenü’l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ, Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1424/2003, IX/515(No.8559); Ebû Bekir Muhammed b. İshâk b. Huzeyme b. el-Muğîre b. Sâlih b. Bekir es-Sülemî en-Neysâburî, *Sahîhu İbn Huzeyme*, thk. Muhammed Mustafa el-Azami (Beyrut: el-Mektebû’l-İslâmî, ts.), III/322(No.2172), (Azâmî isnadı sahih demştir.)

³³ Bk. Ebû’l-Fidâ İsmâil b. Ömer b. Kesîr ed-Dimeşkî, *Tefsîru’l-Kur’ânî’l-Azîm*, thk. Sâmî b. Muhammed es-Selâme, (y.y., Dâru Tayyibe li’n-Neşr ve’t-Tevzî, 1420/1999), XI/471; Rivayet için bk. Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. el-Abbâs b. Osmân b. Şâfiî el-Kureşî el-Mekkî (ö.204), *Müsned*, nşr. es-Seyyid Yûsuf Ali ez-Zevâvî el-Huseynî-es-Seyyid İzzet el-Attâr el-Huseynî (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye,1370/1951), I/74(No216); Ahmed b. el-Huseyn b. Ali Ebû Bekir el-Beyhakî, *Şu’abü’l-îmân*, thk. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid (Riyad: Mektebetü’r-Rüşd li’n-Neşr ve’t-Tevzi, 1423/2003), III/3; Ebû Bîşr Muhammed b. Ahmed b. Hammâd el-Ensârî el-Verrâk ed-Dûlâbî er-Râzî, (ö.310) *el-Künâ ve’l-esmâ*, thk. Ebû Kuteybe Muhammed el-Fârâyâbî (Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1421/2000), I/252(No.447).

³⁴ Zerkeşî, *el-Burhân*, 1/292.

³⁵ Hâlid Abdurrahmân el-Ak, *Usûlü’l-efsîr ve kavâ’idüh* (Beyrut: Dârü’n-Nefâis, 1406/1986), 46.

³⁶ Ahmed el-Büreydî, *Cühûdû’s-Şeyh İbn Useymîn*, 259; eş-Şehrânî, “Menhecü’s-Şeyh”, 239.

ilimleri, temel olarak meâni'l-Kur'an ilminden doğmuş olmasıdır.³⁷ O halde, sözü edilen bu ulûmü'l-Kur'an ilimleri, Kur'an'ın Arap dilbilimine göre yorumlanmasında temel bir konum ifade etmektedir.

Meâni'l-Kur'an ilmi kavram olarak "Kur'an'ın lafız ve Arapça terkiplerinin sözlük manalarının açıklanmasıdır." şeklinde tarif edilmektedir.³⁸ Bu tanıma dayalı olarak, meâni'l-Kur'an ilminin en temel amacının Kur'an kelimelerinin açıklanması olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka tanımda ise "Kur'an'ın ihtiva ettiği anlamları sarf, nahiv, lügat gibi, filolojik imkânlarla belirlemeyi amaç edinen ilimdir." denilmektedir.³⁹ Anlaşıldığı üzere bu tanımda, meâni'l-Kur'an ilminin kapsamı Arapça dilbilimine ait diğer alt ilimleri de içermektedir.

el-Burhân sahibi ez-Zerkeşî, garîbü'l-Kur'ân ilmini, "medlulün bilinmesi" şeklinde tarif etmektedir.⁴⁰ Bir başka tanımda garîbü'l-Kur'ân, "Kur'ân-ı Kerîm'deki garib lafızların tefsirini konu alan ilim dalı ve bu dalda yazılan eserlerin ortak adı." diye ifade edilmektedir.⁴¹

el-Ferrâ'nın (ö.207) *Meâni'l-Kur'ân*'ı, el-Ahfeş'in (ö.276) *Meâni'l-Kur'ân*'ı, ez-Zeccâc'ın (ö.311) *Meâni'l-Kur'ân ve İ'râbüh* isimli eseri, Nahhâs'ın *Meânîl-Kur'ân*'ı, Ebû Ubeyde'nin (ö.209) *Mecâzü'l-Kur'ân*'ı, Ebû Mansur el-Ezherî'nin (ö.370) *Tehzîbü'l-Lüga*'sı, İbn Sîde'nin (ö.458) *el-Muhkem ve'l-Muhîtü'l-Azam*'ı, el-Cevherî'nin (ö.393) *es-Sihah*'ı, İbn Kuteybe'nin (ö.276) *Te'vîlü Müşkîli'l-Kur'ân*'ı, Ragıb el-İsfehânî'nin (ö.502) *Müfredât*'ı Kur'an kelimelerinin anlamlarının Arap dilbilimine göre açıklandığı en meşhur eserler arasında bulunmaktadır.⁴²

İBN USEYMİN'İN TEFSİRİNDE DİLBİLİMSEL YAKLAŞIMI

Tefsir, filoloji, fıkıh, hadis, usul ve belagat gibi çeşitli ilim alanlarında derin bir uzmanlığa sahip olan İbn Useymîn, bıraktığı ilmî miras ile çağımızda bıraktığı etki bakımında Selefî coğrafyanın en meşhur âlimleri arasında sayılmaktadır.⁴³ Müellif, Kur'an'ı rivayet ve dirâyet metotlarını bir arada kullanarak tefsir etmiş, rivayet kaynaklarını dikkate alarak Kur'an'ı Kur'an ile, sünnet ile, ashap ve tâbiîn'in görüşleri ile ve Arap dilbilimine göre tahlil etmiştir.

İbn Useymîn'in tefsirinde dilbilimsel detayların yoğunluğu, onu diğerlerinden ayıran bir nitelik kazandırmaktadır. Müellifin tefsiri, Kur'an kelimelerinin meşhur anlamlarıyla açıklanması, kelime dizinlerindeki nüktelerin açığa çıkarılması gibi dilbilimsel analizler açısından modern bir kaynak niteliğindedir. Müellif, farklı görüşleri bir araya getirerek bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmekte; bu görüşlerin çatışması durumunda çeşitli delillere

³⁷ İsmail Aydın, "Meâni'l-Kur'ân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019, Gözden geçirilmiş üçüncü basım), Ek-2/208.

³⁸ Müsâid et-Tayyâr, Müsâid b. Süleymân b. Nâsır et-Tayyâr, *Envâü't-tasnîf el-mütea'llika b. tefsîri'l-Kur'ân-i'l-Kerîm*, (y.y., Dâru İbni'l- Cevzî, 1434/2013), 56.

³⁹ Aydın, "Meâni'l-Kur'ân", Ek-2/208.

⁴⁰ Zerkeşî, *el-Burhân*, 1/291.

⁴¹ İsmail Cerrahoğlu, "Garîbü'l-Kur'ân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/379.

⁴² Bk. Zerkeşî, *el-Burhân*, 1/291-292; Abdurrahmân b. Ebî Bekir Celâleddîn es-Suyûtî, *el-İtkân fi ulûmi'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ebû'l-Fazl İbrâhim (y.y., el-Heyetü'l-Misriyyetü'l-Âmme li'l-Kitâb, 1394/1974), 2/5; Müsâid et-Tayyâr, *Envâü't-tasnîf*, 56; Aydın, "Meâni'l-Kur'ân", Ek-2/207-209.

⁴³ Muhammed Hayr Ramazan Yusuf, *Mu'cemül-müellifîne'l-muâsırîn- fi âsârihimi'l-mahtûta ve'l-mefkûde vemâ tubia' minhâ ev hukkika ba'de vefâtihim: Vefeyât 1315-1424 (1897-2003))* (Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehd el-Vataniyye, 1425-2004), 2/618-621.

dayanarak onları cem etmede veya bu görüşlerin birisini tercih ederek belirli bir metot ortaya koymaktadır.⁴⁴

İbn Useymîn, Kur'an'ı doğru anlamının ve sahih bir şekilde tefsir etmenin, Arapça'nın dilbilgisel kurallarına vakıf olmaktan geçtiğini savunur. Özellikle, Arapça'nın grameri, nazım dizimi ve anlam kurallarına dair bilgilerin, âyetlerin doğru anlaşılması açısından zaruri olduğuna inanır. Ona göre, Kur'an'da kullanılan dil, onun üstün belagat özellikleri ve mucizevî yönüyle birebir ilişkili olarak kabul edilmektedir. İbn Useymîn'in tefsir çalışmalarında Arap diline dair bilgisinin kapsamlı ve farklı alanları içerdiği görülür. Tefsirinde, nahiv ve sarf kurallarını ayrıntılı olarak incelemesi, metnin siyak ve sibak anlamını derinleştirmeyi amaçladığını gösterir. Müfessir, Arap dilinin sadece anlam derinliğini artırmakla kalmadığını, aynı zamanda âyetlerin doğru anlaşılmasında önderlik ettiğini savunur. Onun yaklaşımında, kelimelerin kökenleri, yapıları ve cümledeki konumları büyük titizlikle ele alınarak Kur'an metninin daha doğru anlaşılması hedeflenir. Bunun için müfessirin Kur'an âyetlerini nahiv ve sarf açısından tahlil ettiği, kelimelerin anlam, siyak ve i'rab durumlarının değerlendirilmesinde şiirle istişhâd ettiği ve cümle ve cümledeki kelimelerin görevlerinin tayin edilmesinde nahiv ilmine detaylı olarak yer verdiği gözlemlenmektedir. Müfessir, anlaşılması güç nahiv tahlillerine yer vermez. Bu bölümde, İbn Useymîn'in tefsirinde Kur'an âyet ve kelimelerini analiz ettiği bu dilbilimsel unsurlar değerlendirilecektir. İbn Useymîn'in Kur'an âyetlerini detaylı bir şekilde incelediği bu tefsir metodolojisinin özelliklerinin şu başlıklarda analiz edildiği gözlemlenmektedir.

Kur'an'ı Arap Dil bilimine Göre, Tefsir Yapması

İbn Useymîn'in tefsirinde, Kur'an müfredatının tefsiri için arz ettiği önemin bilincinde olması⁴⁵ ve âyetlerin yorumuna kelimelerin açıklanmasıyla başlaması onun tefsir metodolojisini temel özelliklerini yansıtması bakımında dikkat çekmektedir. Onun tefsir yöntemi özellikle, sözcüklerin dilbilgisine uygun bir şekilde anlaşılmasına ve kullanıldıkları bağlamın titizlikle analiz edilmesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, Kur'an metninin anlam derinliğini daha iyi ortaya çıkmasına ve aynı zamanda dilsel nüanslara ve bağlamsal bütünlüğe verilen önemi ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede İbn Useymîn, Kur'an kelimelerini, lügavî anlamına, kökenine, şer'i kavramlara ve âyetlerdeki bağlamına göre tefsir etmektedir. Müfessirin benimsediği tefsir metodolojisine göre, tefsir edilen âyetin hem şer'i hem de sözlük anlamı mevcutsa, her iki anlam da dikkate alınarak açıklanmaktadır. Kur'an'daki bir kelimenin kavramsal anlamı ile lügat anlamı farklı olması durumunda, kelimenin kazandığı şer'i mana tercih edilmektedir. Onun bu anlayışı, Kur'an ve sünnetin yorumlanmasında kavramsal anlamın üstünlüğüne verdiği önemi açıkça ortaya koymaktadır.

⁴⁴ Râniye bnt. Abdillâh b. Abdilkerîm eş-Şâmîh, el-Belâgatü'l-Kur'âniyye fî tefsîri's-Şeyh İbn Useymîn (rahimehullâh) (dirâseten ve takvîmen) (Yüksek Lisans Tezi, Suudi Arabistan İmam Muhammed b. Seûd el-İslâmiyye Üniversitesi, 1432/1433), "Mukaddime" 4.

⁴⁵ eş-Şehrânî, "Menhecü's-Şeyh", 642.

Müfessire göre, Arap diline göre inen Kur'an'ın esasen indiriliş amacı bütüncül olarak şer'i anlamlar üzerine İslâm dinini tesis etmektir. Ona göre, eğer lügavi mananın tercih edilmesine neden olacak bir delil bulunursa, bu durumda lügavi mananın temel alınması yönünde bir ilke benimsemiştir.⁴⁶

İbn Useymîn'in, Kur'an'ın Arap kabilelilerinin dilleri arasında en fasih bir dil olan Kureyş dili üzerine nazil olduğunu vurgulamaktadır. Nitekim bu görüş, onun tefsir yönteminin fikri arka planının temelini oluşturmaktadır.⁴⁷

Ayrıca, İbn Useymîn Kur'an'da şaz kabul edilen ifadelerin bulunmadığını iddia etmektedir. Ona göre, Kur'an açık, anlaşılır ve bütüncül olarak çelişkilerin yer almadığı nazım ve içerik bakımından uyumlu olan bir kitaptır.⁴⁸ Nitekim, İbn Useymîn, Kur'an'ı nazil olduğu dil üzerinden tefsir etmek amacıyla lügat, dilbilgisi, morfoloji, bağlam, çokanlamlılık ıstılah ve kavram özellikleri ile tefsir etmiştir. Müfessirin, özellikle kelime ve anlam düzeyinde tefsirinde şiirle istişâda gitmiş olması, onun tefsir metodolojisinde Arap dilbilimi unsurlarını dikkate almadaki becerisini göstermektedir.

Bu bağlamda onun tefsirinden ele alacağımız ilk örnek, fıkıh konularına göre yazılmış bir konulu tefsir olan ve her bir kelimenin tek tek açıklandığı⁴⁹, *el-İlmâm bi-ba'di Âyâtî'l-Ahkâmî Tefsîren ve İstinbâten*⁵⁰ isimindeki ahkâm tefsirinden olacaktır.

“O (Allah), rahmetinin önünde müjdeci olarak rüzgarları gönderen ve gökten tertemiz su indirendir.”⁵¹

İbn Useymîn'in yaklaşımına göre, âyette ifade edilen “أَرْسَلَ” lafzı “أَطْلَقَ” ya da “وَجَّهَ” anlamına gelmektedir. Âyette geçen “الرِّيحَ” sözcüğü “ريح” kelimesinin çoğulu olup rüzgarları ifade etmektedir ve bu rüzgarlar dört ana cihetten esmektedir. Bunlar; 1. الصَّيْبَا, doğudan esen bir esintidir. 2. الدَّبُورُ ise batıdan esen bir batı esintisidir. 3. الرُّزْغَارُ güneşin batısının sağ cihetinden eser. 4. الْجَنُوبُ güneşin batısının sol yönünden eser. Müfessir, her bir cihetten esen rüzgârın farklı olduğunu ve Allah'ın kudreti ile bu rüzgarların tabiatı etkileyici kuvvelerde oldukları vurgulanır.

Onun tefsir yaklaşımına göre, âyetteki “يُنْزِلُ” ifadesi “الرِّيحَ” kelimesinden hal olduğu için mansup olarak gelmiştir. Bu kelime “بَشِيرٌ” kelimesinin çoğulu olup o da müjdeli bir haberi vermek demektir. İbn Useymîn'in açıkladığına göre, “بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ” âyeti, “أَمَامَ رَحْمَتِهِ” şeklinde anlaşılmalıdır. Âyetteki “مِنَ السَّمَاءِ” lafzı ise “bulutlardan” anlamına gelmektedir. Semâ diye isimlendirilmesi yüksekte ve yukarıda olmasından ileri gelmektedir. Müfessir, âyette geçen “مَاءٌ” lafzının “yağmur” anlamına geldiğini, “طَهُورًا/tahûran” ifadesinin ise “temiz” ve “temizleyici” anlamına geldiğini ifade eder. Onun belirttiğine göre, “أَنْعَامًا” lafzı نَعَم kelimesinin

⁴⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, “Mukaddime” 32-34.

⁴⁷ Bk. İbn Useymîn, *Tefsîru Mâide*, 2/217.

⁴⁸ Bk. İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 3/98.

⁴⁹ Bk. İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 47-48, 59-61, 92-94 vd.

⁵⁰ Bu eser İmam Muhammed b. Suûd İslam Üniversitesine bünyesindeki bilimler akademisinde tefsir dersinde ders kitabı olarak hazırlanmıştır.

⁵¹ el-Furkân 25/48.

çoğuludur ve “develer” manasına veya onunla diğer hayvanları ifade edilmiş olabilir. Ona göre, âyetteki “وَأَنَاسِيَّ” sözcüğü اِنْسِي kelimesinin çoğulu olup “insan” manasında kullanılmıştır.⁵²

İbn Useymîn, Furkan sûresi 48. âyette yer alan; “أَرْسَلَ”, “الرَّيْحَ”, “بَشْرًا”, “بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ”, “مِنْ”, “وَأَنَاسِيَّ” kelime veya terkiplerini Arap dilbiliminde yaygın olan diğer anlamdaş kelimelerle açıklamıştır.

Nitekim İbn Useymîn’in tefsir ettiği şekilde Arap dilinde “أَرْسَلَ” lafzının اِطْلَاق şeklinde “yarış atlarının dizginlerini salıverilmek” anlamında kullanılması yaygın bir durumdur.⁵³ Bir diğer ifade olan “الرَّيْحَ” kelimesi ile farklı yönlerden esen ve beraberinde yağmur yağması gibi insanlara rahmet olacak bir olayın müjdecisi olan rüzgarlar diye açıklanması, kelimenin Arap dilinde kazandığı anlamlar arasında yer almaktadır. Nitekim, Kur’an’da *riizgâr* sözcüğü tekil kullanıldığında *azap* ifade ederken, çoğul kullanımında *rahmet* manası taşımaktadır.⁵⁴ Diğer bir kelime olan ve farklı kıraatlerle de okunan “بَشْرًا” kelimesini İbn Useymîn’in “beşîr” sözcüğünün çoğulu olarak tercih etmesi, diğer müfessirlerin de tercih ettiği bir tefsir yaklaşımıdır.⁵⁵ Âyette geçen “بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ” terkihi, İbn Useymîn’in “yağmurun öncesinde” şeklinde tefsir ettiği gibi, bu terkibe müfessirler de aynı anlamı vermişlerdir.⁵⁶ Müfessirimizin tefsirine göre “مَاءٌ” lafzı, “yağmur” kelimesi ile açıklanmıştır.⁵⁷ O halde, anlaşılan o ki, müfessirin açıkladığı her bir kelimenin Arap dilinde yaygın olarak kullanıldığı ve dil bilimi kaynaklarında yer aldığı görülmektedir.

İbn Useymîn “مِنْ السَّمَاءِ” terkihi, Arap dilindeki yüksekte ve yukarıda olmayı ifade eden kelimelerle açıklamıştır. Müfessirin âyetin açıklanmasında kullandığı bu kelimelerin Arap dilinde yaygın olduğu görülmektedir.⁵⁸

Kelimeyi Lügat ve İstılâhî Anlamları ile Açıklaması

İbn Useymîn, Kur’an kelimelerinin hem sözlük manasını hem de kavramsal anlamlarını detaylı bir şekilde analiz ederek, her iki yönden de âyetleri tefsir etmektedir.

Örnek1:

وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ / Namazı kılar ve zekâtı verir.⁵⁹

İbn Useymîn’in tefsir anlayışına göre, “الصَّلَاةَ” kelimesi lügat anlamıyla “dua”yı ifade eder. Ona göre, Tevbe sûresi 104. âyette geçen “وَصَلَّ عَلَيْهِمُ” ifadesinde olduğu zikredildiği gibi bu kelime lügavi manasıyla kullanıldığında “dua etmek” şeklinde anlaşılır. Bu kullanım,

⁵² Bk. İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 23-25.

⁵³ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 19/46.

⁵⁴ Bk. İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 19/46; krş. Ebü'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân ed-Dâvüdî (Dârü'l-kalem- Dârü's-Şâmiyye, Dimeşk-Beyrut: 1412/1991), 370.

⁵⁵ Bk. Celâleddîn Muhammed b. Ahmed el-Mahallî- Celâleddîn Abdurrahmân es-Süyûtî, *Tefsîru Celâleyn* (Kahire: Dârü'l-Hadîs, ts.), 202.

⁵⁶ el-Mahallî- es-Süyûtî, *Tefsîru Celâleyn*, 202.

⁵⁷ Ebü'l-Berekât Abdullâh b. Ahmed b. Mahmûd Hâfizüddîn en-Nesefî, *Medârikü't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*, thk. Yusuf Ali Büdeyvi (Beyrut: Dârü'l-Kelimi't-Tayyib, 1419/1998), 2/541.

⁵⁸ Bk. İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 1/317.

⁵⁹ el-Bakara 2/177.

onlara, salât ile dua et şeklinde anlaşılır. Müfessirin beyan ettiğine göre, “الصلاة” sözcüğü Kur’an’ın belli bir kavramsallaştırma hedefine uygun olarak, şer’i anlamda kendisiyle “namaz kılma” ibadetinin kastedildiği bir kavrama dönüşmüştür. Müfessire göre, terim olarak namaz, “tekbirle başlayıp selam ile sona eren, belirli söz ve belirli ritüellere dayalı bir ibadet” şeklinde tarif edilmektedir. Ona göre, namaz sözcüğü ile hem farz hem de nafîle namazlar anlaşılmaktadır. Nitekim namaz lafzının âyetle “إقامة” ile gelmiş olması “namazın dosdoğru bir şekilde ifa edilmesini” vurgulamaktadır. Yani, “أَقَامَ الشَّيْءُ” ifadesi ile “bir şeyin dosdoğru tam bir şekilde yerine getirilmesi” anlaşılmaktadır.⁶⁰

İbn Useymîn’in aynı yaklaşımını âyetle geçen, “الزكاة” kelimesinin tefsirinde de görmek mümkündür. Ona göre, zekât kelimesi, lügavi manasından ayrı olarak kavramsal mana kazanmış bir sözcüktür. Lügate زكا يزكو kökünden türeyen zekât kelimesi artma ve çoğalma anlamlarını içermektedir. Ayrıca müfessire göre, “قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا/Onu (nefsini arındıran gerçekten kurtuluşa ermiştir.”⁶¹ âyetinde geçen zekât kelimesinin “ıslah” manasında olduğu vurgulanmaktadır. Ona göre, zekât kelimesi kavramsal bir anlam kazandıktan sonra, “belli bir gruba, muayyen bir maldan vacip olan bir malı ibadet kastıyla vermek.” diye ifade edilmektedir.⁶²

İbn Useymîn, bu bağlamda Kur’an’da geçen namaz,⁶³ zekât,⁶⁴ oruç,⁶⁵ hac,⁶⁶ umre⁶⁷ ve itikaf⁶⁸ gibi ibadetlerden söz eden âyetleri dilbilgisi, morfoloji, siyak-sibak gibi özelliklerin yanında lügavi ve kavramsal anlamlarını dikkate alarak Kur’an’ı tefsir etmiştir.⁶⁹

İbn Useymîn’in kelimeyi lügavi ve kavramsal anlamda tefsir etmesiyle ilgili olan bir diğer örnek şöyledir:

“فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ”/Bunun üzerine Allah iman edenleri, kendi izniyle hakkında ihtilafa düştükleri gerçeğe iletti”.⁷⁰

İbn Useymîn’in tefsir yaklaşımına göre, “فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا” kesitinde belirtilen “hidâyet”, ilim ve irşat hidâyeti şeklinde anlaşılan “hidâyetü’t-tevfîk” olarak tefsir edilmektedir. Ona göre, peygamberler Allah’tan aldıkları vahiylerle herkese gelmiş ve gerçekleri beyan etmişlerdir. Bunun neticesinde sadece Allah’ın hidâyete sevk ettiği insanlar hidayete muvaffak olmuşlardır. Ona göre, iman kelimesi lügatte tasdik etmek anlamına gelir, ancak şer’i tanımda kabul ve razı olmayı iltizam eden tasdik anlamı taşımaktadır. Yani, sadece tasdik

⁶⁰ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/278.

⁶¹ eş-Şems 91/9

⁶² İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/278.

⁶³ İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 51.

⁶⁴ İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 214.

⁶⁵ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/316; a.mlf., *el-İlmâm*, 245.

⁶⁶ İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 229.

⁶⁷ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/184.

⁶⁸ İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 262.

⁶⁹ Bk. İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 1/362-363, 3/178; a.mlf., *Ahkâmün mine’l-Kur’ân*, 1/201-202,

⁷⁰ el-Bakara 2/213.

edilmesi imanın tam anlamını ortaya koymaz. İmanın tam gerçekleşmesi için içerisinde kabul ve rızanın bulunmuş olması gerekir.⁷¹

Nitekim müfessirin tefsir metodolojisinde iman kavramına yaklaşımının bu özelliklere göre, gerçekleştiği gözlemlenmektedir.⁷²

İbn Useym'in Kur'an kelimesini kavramsal anlamıyla tefsir ettiği bir başka örnek şöyledir:

ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ/Bu sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir.⁷³

İbn Useymîn, âyette geçen “نُوحِيهِ إِلَيْكَ” ifadesindeki “vahiy” kelimesinin sözlükte “bir şeyi hızlı ve gizli olacak şekilde bildirmek” anlamında olduğunu açıklamaktadır. Ona göre, sözlükte bir kişiye hızlıca gizli olacak şekilde bir şeyin bildirmesi vahiy diye adlandırılır. Ancak şer'i anlamda vahiy kelimesinin, “Allah Teâlâ'nın seçtiği peygamberlerinden birisine şeriatinden istediğini bildirmesi” anlamına geldiğini de belirtmektedir. Onun anlayışına göre, bu bildirilen vahiy eğer Allah tarafından tebliğ etmekle yükümlü kılınırsa o kişi “resul” olurken, tebliğle yükümlü tutulmazsa “nebi” olmaktadır.⁷⁴

Verdiğimiz bu örnekten başka eğer vahiy kelimesi bir kavram olarak yer almışsa, İbn Useymîn, Kur'an tefsirlerinde o âyetleri de kazandıkları kavramsal anlamlarıyla bütüncül bir metotla tefsir etmektedir.⁷⁵

Bu bağlamda, konumuzla ilgili olan bir başka Kur'an kavramı olan “tövbe/التوبة” kelimesi aynı şekilde tefsir edilmektedir. Şöyle ki, İbn Useymîn'in anlayışında tövbe kelimesinin anlamı Kur'an'da lügat manasına göre, “dönmek” demektir. Ancak kavramsal anlamda bu kelime Allah'a isyan etmekten O'na itaat etmeye dönmek anlamına gelir. Bu da o kişinin günahlarını terk ederek yani tövbe ederek Allah'a yönelmesini ifade eder.⁷⁶

Müfessirin sözlük ve kavram açısından tahlil ettiği bir diğer kelime “şükür/الشكر” dür. Ona göre, Kur'an'da “şükür” kelimesi lügat anlamıyla “övmek/الثناء” manasına gelmektedir. Kavram manasıyla şükür ise, nimet verene itaati yerine getirmek anlamında kullanılmaktadır.⁷⁷

İbn Useymîn'in, Kur'an müfredâtını sözlük ve kavramsal boyutuyla tefsir ettiği bir başka kelime “zulüm/الظلم” kavramıdır. Müellif, “وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ”/“Allah'ın mescitlerinden alıkoyandan daha zalim kim olabilir!”⁷⁸ âyette geçen “أَظْلَمُ” kelimesinin “ism-i tafdil” olduğunu belirterek, kelimenin sözlükte köken olarak “eksiklik” manasına geldiğini vurgular. Ona göre,

⁷¹ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 3/30.

⁷² İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/52, 3/30,62; a.mlf., *Tefsîru Âl-i İmrân*, 1/304, 2/465; a.mlf., *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Kasas* (Kasîm: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 297.

⁷³ Âl-i İmrân 3/44.

⁷⁴ İbn Useymîn, *Tefsîru Âl-i İmrân*, 1/262.

⁷⁵ İbn Useymîn, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü's-Şûarâ'* (Kasîm: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 117; a.mlf., *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Ankebût* (Kasîm: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 235; a.mlf., *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Kerîm: Tefsîru Sebe'* (Kasîm: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 298.

⁷⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/196; a.mlf., *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Furkân* (Kasîm: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 303.

⁷⁷ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/247.

⁷⁸ el-Bakara 2/114

bu “kök anlam”, “kişinin yapması gereken bir hususta aşırılığa/ifrata düşmesidir. Ya da yasak olan sınırların aşılmasıdır.” Bu bağlamda, müfessir, “كَلْنَا الْجَنَّتَيْنِ أَتَتْ أَكْلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئاً”/Her iki bahçe de ürünlerini tam olarak verdi ve hiçbir şeyi eksiltmedi.”⁷⁹ âyetinde geçen “لَمْ تَظْلِمْ” ifadesini “لم تنقص” azaltmadı şeklinde tefsir etmektedir. Nitekim, İbn Useymîn, Kur’an’da zulüm sözcüğünün kavramsal olarak kökeni gibi aynı anlamda kullanıldığını belirtir. Çünkü, yapılması gereken bir şeyde ifrata düşmek veya bir haram işlemede sınırı aşmak zulümdür.⁸⁰ Nitekim, bu seçkide belirtildiği gibi İbn Useymîn’in tefsir metodolojisinde, zulüm kavramıyla ilgili yaklaşımının bu tefsir bakış açısıyla yorumlandığı gözlemlenmektedir.⁸¹

Bu bağlamda tefsir ettiği bir diğer örnek şöyledir:

لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ/Onlar için, altlarından nehirler akan cennetler vardır.⁸²

İbn Useymîn’in tefsir anlayışına göre, âyette belirtilen “جَنَّاتٍ” lafzı, “جَنَّة/cenne” kelimesinin çoğuludur ve dilde köken olarak “her tarafı kapsayacak şekilde ve bürünmüş halde ağaçları çok olan bahçe” anlamına gelir. Ona göre, kavramsal anlamda cennet, “Allah’ın muttaki kullarına hazırlamış olduğu ahiret yurdu.” anlamını taşır. Nitekim, orada hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir kimsenin aklına dahi gelmeyeceği nimetlerin bulunduğunu ifade eder.⁸³ İbn Useymîn, Kur’an kavramı olarak cennet sözcüğünü tüm tefsirinde aynı yaklaşımla ele alır.⁸⁴

Bu kavramlardan başka müfessir, “sabır”;⁸⁵ “cihad”;⁸⁶ {الميتة} “ölü”;⁸⁷ (الكفر) “inkâr”;⁸⁸ “nikah”;⁸⁹ “ribâ”⁹⁰ gibi kelimeleri şeri anlamları ile tefsir etmiştir.⁹¹

Kelimeyi Kur’an’daki Siyaka Göre Açıklaması

Kur’an tefsirinde *siyak* kavramı, bir kelimenin anlamını sadece sözlük bilgisiyle değil, aynı zamanda bağlamı içinde içerisinde, siyak (öncesi) ve sibak (sonrası) dikkate alınarak belirlemeyi ifade eder. Bu itibarla siyak, âyetin genel yapısı ve diğer kelime ve cümlelerle olan bağlantısını göz önünde tutarak kelimenin anlamının belirlenmesini mümkün kılar. Yani, kelimenin anlamını bilmek için yalnızca o kelimenin değil, aynı zamanda nassın âyetin diziminde yer alan kelime ve cümlelerin bağlamının da dikkate alınması gerekir.⁹²

⁷⁹ el-Kehf 18/33

⁸⁰ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/5.

⁸¹ İbn Useymîn, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'r-Rûm* (Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 55; a.mlf., *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Lokmân* (Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 79; a.mlf., *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Sebe'* (Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 257; a.mlf., *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü's-Sâd* (Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004), 105.

⁸² el-Bakara 2/25

⁸³ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 1/91.

⁸⁴ Bk. İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 3/38; a.mlf., *Tefsîru Âl-i İmrân*, 2/572,579,588-589; a.mlf., *Tefsîru Nisâ*, 1/110-111,433, 2/250-251; a.mlf., *Tefsîru Mâide*, 1/174, 2/137-138, 270, 293, 567.

⁸⁵ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/279-280; a.mlf., *Tefsîru Âl-i İmrân*, 2/519.

⁸⁶ İbn Useymîn, *el-İlmâm*, 317.

⁸⁷ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/250.

⁸⁸ İbn Useymîn, *Âl-i İmrân*, 2/162.

⁸⁹ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 3/76.

⁹⁰ İbn Useymîn, *Tefsîru Rûm*, 232.

⁹¹ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 2/349, 350,

⁹² eş-Şehrânî, “Menhecü's-Şeyh”, 655.

İbn Kayyım el-Cevziyye'nin yaklaşımına göre siyak, sözü söyleyenin amacını (maksadını) ortaya çıkaran temel öğelerden biridir. Ona göre, siyakın ihmal edilmesi, yorumlamada hatalara düşmeye ve münazarada kusurlara neden olabilir. İbn Kayyım'a göre, Kur'an'daki bağlam (siyak) sayesinde mücmelin tebyin edilmesi, muhtemelin ta'yini, âmm lafzın tahsisi ve mutlak ifadenin takyid edilmesi mümkün olabilmektedir.⁹³

Örneğin, İbn Useymîn, "وَالصَّافَّاتِ صَفًّا/Andolsun saf saf dizilenlere."⁹⁴ âyetinde geçen "sâffât" ifadesinin lügat anlamı dışında, âyetteki kullanım maksadına göre daha başka bir anlam taşıyabileceğini belirtir. Yani bir sözcüğün sözlük anlamı mevcutken, siyak ile bu kelimenin ne amaçla kullanıldığının anlaşılabilirliğini vurgular. Ona göre, dil açısından bir kelimenin sözlükte ifade ettiği mana bir anlam olarak kabul edilir. Konuşanın maksadına binaen kastettiği şey ise esasen o kelimenin sevk edilmesindeki amacı belirler.⁹⁵ Ona göre, bir kelimenin sözlük anlamının yanında, o kelimenin bağlamsal olarak kullanıldığı manası da önemli olmaktadır.

İbn Useymîn'in tefsir metodolojisine göre, Kur'an'daki birden çok anlamı olan müşterek kelimelerin birden çok anlamı ifade ettiği durumlarda, bu anlamlardan hangisinin seçileceğinin belirlenmesinin siyak sayesinde mümkün olabileceği belirtilmektedir.⁹⁶ Neticede, Kur'an'ın kelime, terkip ve cümlelerinin anlaşılmasında siyaka önem veren İbn Useymîn'in tefsir yönteminde, bir kelimenin anlamı sadece lügat anlamıyla sınırlı tutulmadığı, aynı zamanda bağlamın ve şer'i anlamın da göz önünde tutulduğu gözlemlenmektedir.

Kur'an'daki Çok Anımlı Kelimleri Açıklaması

Kur'an'daki çok anlamlı kelimeleri konu alan *el-vucûh ve'n-nezâir* ilmi, aynı lafızla geçen bir kelimenin değişik âyetlerde çeşitli anlamlara gelebileceğini araştıran bir ilimdir.⁹⁷

Sözlükte, "وَجْهٌ" kökünden türeyen "الْوُجُوهُ /vücûh" kelimesi "وَجْهٌ" kelimesinin çoğuludur. Lügate bu kök "bir şeyin mukabili" olmayı ifade etmektedir.⁹⁸

Başlıktaki terkinin bir diğerkelimesi olan "النَّظَائِر/nezâir", "نَظِيرَةٌ" sözcüğünün çoğulu olup "benzeri/eşdeğeri" anlamına gelmektedir. Arapça'da birbirlerine benzeyenleri ifade etmek için "falanca falancanın benzeridir" denilir.⁹⁹ *Vucûh* kavram olarak, bir kelimenin birden çok bağlamda farklı anlamlarda kullanılmasına denilir. Dolayısıyla bu tür lafızlara müşterek (sesteş) denilir. *Nezâir* ise, aynı lafızlardaki kelimelerin aynı manayı ifade etmesine denilir. *Vücûh*un daha çok lafızlarda, *nezâir*in ise manalarda olduğu belirtilmiştir.¹⁰⁰ *Vücûh* ve *nezâir*

⁹³ Muhammed b. Ebî Bekir Şemseddîn İbn Kayyım el-Cevziyye, *Bedâiü'l-fevâid* (Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-Arabî, ts.), 4/9.

⁹⁴ es-Saffât 31/1.

⁹⁵ İbn Useymîn, *Tefsîru Sâffât*, 10.

⁹⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/197.

⁹⁷ M. Suat Mertoğlu, "Vücûh ve Nezâir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 43/141.

⁹⁸ Ebü'l-Huscyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ el-Kazvî er-Râzî, *Mu'cemü mekâyisi'l-lüga*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn, (y.y., Dârü'l-Fikr, 1399/1979), 6/89.

⁹⁹ Ebü'l-Fazl Cemâleddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Ali b. Ahmed el-Ensârî er-Rüveyfî İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414/1993), 5/219.

¹⁰⁰ Zerküşî, *Burhân*, C: I, s.102; Daha geniş bilgi için bk. Ebû Hilâl el-Hasan b. Abdillâh el-Askerî, *el-Vücûh ve'n-nezâir* (Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti't-Diniyye, ts.), 31-37; Ebü'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî,

arasındaki temel fark ise şunlara dayanır: Vücûh, telaffuzu aynı ancak anlamları farklı olan kelimelere denilirken (sesteş); nezâir ise hem telaffuzu hem de anlamı aynı olan kelimelere denilir. Başka bir ifadeyle, nezâir kelimenin lafız ve anlam yönünden birliğini, vücûh ise anlam yönünden çeşitliliğini konu edinir.

İbn Useymîn Kur'an'da müşterek kelimelerin bulunmasını "Şayet Arap dilinde bu tip tabirler var ise biz onu kabul ederiz. Çünkü, Kur'an Arapçadır ve onda bir tenakuz olmadıkça bir mana veya bir lafzın birden çok anlama gelmesinde bir beis yoktur."¹⁰¹ diye ifade etmektedir. İbn Useymîn'in Kur'an anlayışına göre, Kur'an müfredatı birbiriyle herhangi bir çelişki içinde olmayan birden fazla manaya imkân veriyorsa, bu takdirde bu manaların tümüne hamledilebilir.¹⁰² Ona göre, eğer, Arap dilindeki müşterek olan bir kelime birden fazla âyette gelmişse, bu durumda müşterek kelimenin manası siyak ve durum karineleri ile tayin edilir.¹⁰³

Ayrıca İbn Useymîn Arapçada sesteş kelimelerin çok sayıda bulunduğunu iddia eden çeşitli görüşleri tenkit etmektedir. Bu bağlamda, müfessir, Arapların her bir manaya karşılık gelebilecek müstakil bir kelime türetmekten yoksun olmakla itham edilmesinin haksız bir eleştiri olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre, Arap dili eşanlamlı kelimeler bakımından son derece zengin bir dil niteliğindedir. Müfessir, Arap dilinde müşterek kelimelerin çok yer almasını Arapların dirayeti, dil becerileri ve zekâsal özellikleri gibi unsurlarla açıklamaktadır. Arapların, belirtilen bu dilsel becerilerine göre, müşterek sözcükleri bağlamına göre yorumlamada meziyetli olduklarına işaret etmektedir. Müfessire göre, örneğin, bir sesteş kelime olan "العَيْن/göz" sözcüğü Arapların lisan kabiliyetleri sayesinde siyak içinde anlamını belirleme konusunda onların dil kabiliyetlerini yansıtmaktadır. Ayrıca İbn Useymîn, sesteş sözcüklerin cümlelerde farklı anlamlarda kullanılmasının, hedeflenen anlamı tespit etmek için muhatabı düşünme ve tefekkür etmeye sevk ettiğini dile getirir. Fakat müfessir, bütün insanların aynı şekilde dilin özelliklerini anlamada eşit kabiliyetlere sahip olmadıklarını da ileri sürer.¹⁰⁴ Nitekim, İbn Useymîn'in tefsirlerinden ele alacağımız somut örnekler, onun nazari düşüncelerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Örnek 1:

وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيٍّ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ (Erkek ve kadından) her biri için anne ve babanın ile yakın akrabalarının bıraktıklarından (pay alan) varisler kıldık".¹⁰⁵

İbn Useymîn, âyette geçen "مَوَالِيٍّ/mevâlî" kelimesinin "مَوْلَى" sözcüğünün çoğulu olduğunu ve bu kelimenin birden çok anlama gelen anlamlarının bulunduğunu

(ö.502/1108), *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'an*, nşr. Safvân Adnân ed-Dâvûdî (Dimeşk-Beyrut: Dârü'l-Kalem- ed-Dâru's-Şâmiyye, 1412), 85-87; Ebü'l-Ferec Cemâleddîn Abdurrahmân b. Ali b. Muhammed İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yûni'n-nevâzir fî ilmi'l-vücûh ve'n-nezâir*, thk. Muhammed Abdülkerîm- Kâzım er-Râdî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1404/1984), 142-144.

¹⁰¹ İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-Kerîm Süretü'l-Ahzâb* (Kasım: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014), 57.

¹⁰² İbn Useymîn, *Tefsîru Sebe'*, 166.

¹⁰³ İbn Useymîn, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-Kerîm Süretü Gâfir* (Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004), 394.

¹⁰⁴ İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/278.

¹⁰⁵ Nisâ 4/33.

belirtmektedir. Nitekim, bir kelimenin birden fazla manasının olmasını “müşterek (sesteş)” diye tanımlanmaktadır. Fakat ona göre, âyetlerde geçen bu müşterek manalardan hangisinin tercih edileceği siyak (bağlam) ve durum (zarf) karineleri ile mümkün olabilmektedir. Onun tefsir yaklaşımına göre, bağlam sözel bir karine olarak kayıtlanmaktadır. Diğer yandan zarflar âyetten neyin kastedildiğini gösteren hali hazırda var olan karinelerdir.¹⁰⁶

İbn Useymîn'e göre, bir sesteş kelime olan yukarıdaki Nisâ sûresi 33. âyette geçen “مَوَالِي/mevâlî” sözcüğü “birisinin peşinden bir mülkü devralan kişi”, yani “vâris” diye tefsir edilmektedir. Ona göre, *mevla* kelimesine bu siyakta *varis* manası verilmesi, diğer naslardaki bağlam ilişkisinin dikkate alınmasının bir sonucudur. Nitekim müfessir, bu tefsir yaklaşımını Kur'an ve sünnette geçen nasları referans alarak belirlemektedir. Hz. Peygamber'in buyurduğuna göre, “فَمَا بَقِيَ فَلأُولَىٰ رَجُلٍ ذَكَرَ/Miras payından kalan pay en yakın olan eril kişiye aittir.” hadisinde “mevlâ” köküyle ilintili olan “evlâ” sözcüğü vâris olan kişi olarak kullanılmıştır. Kur'an'da, “وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ/Akrabalar birbirlerine (miras hususunda) daha yakındırlar.”¹⁰⁷ âyetinde de bu kelime mirasçı olarak kullanılmıştır. İbn Useymîn'e göre, bir sesteş kelime olan *mevla* sözcüğü Kur'an ve sünnette bundan başka çeşitli anlamlarda da kullanılmaktadır. Bunlar; “yardımcı/مَوْلَاةٌ”,¹⁰⁸ “dostluk/مَوْلَاكُم”,¹⁰⁹ “köle azat eden kişi/الْوَلَاءُ”,¹¹⁰ “azat edilen köle/مولى”,¹¹¹ ve “veliyyü'l-emr” ve “ilim erbabı” şeklinde farklı manalarda yer almıştır.¹¹²

Örnek 2:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّا جَاءْنَا بِبَيِّنَاتٍ لَّكُمْ فِي شَأْنِ الْمَوَالِي ۚ لِلَّذِينَ هُمْ عَنْ آلِهَآئِهِمْ هَاهُنَا ذُرِّيَّةٌ حَقٌّ لَّهُمْ مَّا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ /“Onlar, gelip geçmiş bir ümmettir; onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız ise sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulmazsınız”.¹¹³

İbn Useymîn'e göre, âyette geçen “الْأُمَّة/ümmet” kelimesi “tâife” yani bir topluluk anlamına gelmektedir. Ona göre, Arapça'da sesteş bir kelime olan bu sözcük, aynı lafızlar ile Kur'an'da farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Bunlardan ilki, yukardaki âyette geçtiği gibi “taife” anlamında kullanılmasıdır. İkincisi, Yûsuf sûresi 45. âyette “وَأَذْكُرْ بَعْدَ أُمَّةٍ/Bir müddet sonra hatırladı” geçtiği üzere “belli bir zaman kesiti”ni ifade etmektedir. Üçüncüsü, “إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً” /İbrâhim bir önderdi.”¹¹⁴ âyetindeki gibi “liderlik” (الإمام) anlamı taşır. Dördüncüsü ise “وَجَدْنَا أَبَاءَنَا

¹⁰⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/278.

¹⁰⁷ el-Enfâl 8/75.

¹⁰⁸ et-Tahrîm 66/4.

¹⁰⁹ el-Enfâl 8/40.

¹¹⁰ Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ”: “Velâ ancak azad edenin hakkıdır”. Bk. Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Cu'fî el-Buhârî, *el-Câmiu'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Resûlillâh sallallâhu aleyhi ve sellem ve Sünenihî ve eyyâmihî*, thk. Muhammed Züheyr bin Nasır en-Nasır (y.y, Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), “Büyû”, 67(No.2156); Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî en-Necysâburî, *el-Müsne'dü's-sahîhu'l-muhtasar bi nakli'l-adl anî'l-adl ilâ Resûlillâh-sallallâhu aleyhi ve sellem-*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.), “İtk”, 2(No.1504).

¹¹¹ Hadis-i şerifte “مولى القوم من أنفسهم”: “Azad edilen, azad edenlerdendir” buyurulmuştur. Bk. Buhârî, “Ferâiz”, 24(No.6761);

¹¹² İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/278-280.

¹¹³ el-Bakara 2/134.

¹¹⁴ en-Nahl 16/120.

أَمَّةٌ /Hayır! Sadece, biz babalarımızı bir din üzerinde bulduk.”¹¹⁵ âyetinde geçtiği gibi “yol” anlamına gelir.¹¹⁶

Örnek 3:

... وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ... /“Ve kadınlardan evli olanlar (haram kılındı) ”.¹¹⁷

İbn Useymîn’in ifade ettiğine göre, “الْمُحْصَنَاتُ” ifadesi, ifal babından “أَحْصَنَ” fiilinden türemiş “ism-i meful” kelimedir. Ona göre bir sesteş kelime olan “el-ihsân” kelimesi çeşitli anlamlara gelmektedir. Bu farklı anlamlar; hür kadınlar, iffetli kadınlar ve evli kadınlar manalarını içermektedir. Onun belirttiğine göre, bu manaların hepsi Kur’an’daki âyetlerde kullanılmıştır. Örneğin, ilk anlamı olan hür kadınlar ifadesi; “İçinizden mümin ve hür kadınlarla evlenmeye gücü yetmeyen kimse, ellerinizin altında bulunan mümin câriye kızlarınızdan alabilir.”¹¹⁸ âyetinde geçmektedir. İkinci anlamı olan iffetli kadınlar ifadesi; “Namuslu, kötülüklerden habersiz mümin kadınlara zina isnadında bulunanlar, dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir.”¹¹⁹ âyetinde zikredilmiştir. Üçüncü anlamı olan evli kadınlar ifadesi ise, yukarıda belirtilen “Evli kadınlar da size haram kılındı.” âyetinde yer almıştır.¹²⁰

Örnek 4:

وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ /“Biz, yeryüzünde nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda pek çok su kaynakları fışkırttık”.¹²¹

İbn Useymîn’in tefsir metoduna göre, âyette geçen “جَنَّاتٍ” kelimesi “جَنَّة/cenne” kelimesinin çoğulu olup meyve ağaçlarının çokça bulunduğu bahçe anlamına gelir. Müfessire göre, cenne kelimesinin bu ismi almasının nedeni, çok ağaçlı bahçelerin oraya girenleri ve içindekileri saklaması ve onların her tarafını kaplamasından ileri gelmektedir. Bu kelimenin kökeni cîm ve nûn “ج ن ن” kökünden gelir ve örtünme ve gizlenme anlamlarını içerir. Kalp de kapalı oluşundan dolayı “cinân” diye isimlendirilmiştir. Aynı kökten türetilen “el-cin” kelimesi de kapalı ve gizliliğinden ötürü bu adı almıştır. Yine müfessire göre, korunma manasındaki “الْجَنَّة/zırh” de kendisiyle gizlenilmiş ve korunmuş olmasından dolayı bu kökten türemiştir. İbn Useymîn, bu kökün genel olarak örtünme ve gizlenme anlamlarını taşıdığını belirtmektedir. Bu bağlamda, meyve ağaçlarının yoğunluğu nedeniyle ağaçların iç içe geçtiği bir bahçede, oraya giren kişinin görünmez hale geldiğini vurgulamaktadır.”¹²²

¹¹⁵ ez-Zuhruf 43/22.

¹¹⁶ İbn Useymîn, *Tefsîrul-Bakara*, 2/81.

¹¹⁷ en-Nisâ 4/123.

¹¹⁸ en-Nisâ 4/25.

¹¹⁹ en-Nûr 24/24.

¹²⁰ İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/197-198; a.mlf., *Tefsîru'n-Nûr*, 126; Krş. Ebû Hilâl el-Askerî, *el-Vücûh ve'n-Nezâir*, 449-451; Ragıb el-İsfehânî, *el-Müfredât*, 239-240; Ebü'l-Ferec, Cemâleddîn İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yûn*, 552-554.

¹²¹ Yâsîn 36/34.

¹²² İbn Useymîn, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm Süretü Yâsîn* (Suudi Arabistan: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, ts.), 119.

Bu örneklerden başka İbn Useymîn, “el-kunût/القنوت”¹²³, “mevâlî/الموالي”¹²⁴, “zât/ذات”¹²⁵, “el-mesel/المثل”¹²⁶, “es-sultân/السلطان”¹²⁷, “lemmâ/لَمَّا” edatı¹²⁸, “lev/لَوْ” edatı¹²⁹, cemisi {وَالذَّوَابِ} olan “dâbbe”¹³⁰, “imâm/الإمام”¹³¹, “rab/الرب”¹³², “zîkr/الذكر”¹³³ gibi çok anlamlı kelimeleri vücûh ve nezâir ilmi açısından tefsir etmiştir. Hasılı, bir kelimenin kullanıldığı bağlam ve duruma göre değişik anlamsal boyutları ifade eden siyakın, İbn Useymîn’in tefsir metodolojisinde dikkate değer bir şekilde uygulandığı gözlemlenmektedir.¹³⁴

Kelimelerin Morfolojik Tahlillerini Yapması

İbn Useymîn’in tefsirinde, kelimeler köken ve morfoloji yönüyle de açıklanmaktadır. Verilecek somut örneklerde, İbn Useymîn’in Kur’an müfredâtını açıklamada köken ve morfolojiye dair yaptığı tefsir tahlillerinin önemi daha iyi kavranmış olacaktır.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً /Hani, Rabbin meleklere, "Ben, yeryüzünde bir halife yaratacağım." demişti.¹³⁵

İbn Useymîn’in tefsir metodolojisine göre, âyette geçen “للملائكة” kelimesindeki “lâm” harfi geçişlilik (mütaddi) ifade etmektedir. Ona göre, “el-melâike” kelimesi “meleke /مَلَكٌ” kelimesinin çoğulu olup, bu kelimenin aslı “مَالِكٌ” şeklindedir. O da “elçilik” manasına gelen الألوكة kelimesinden türemiştir. Fakat kelimenin yapısında i’lal sebebiyle nakil gerçekleşmiş olup harfler birbirleriyle yer değiştirmiştir. Ona göre, benzer şekilde, aslı “شيء” olan kelimenin أشياء şeklinde ifade edilmesinde de aynı kural söz konusu olmuştur.¹³⁶

Bir diğer örnek şöyle verilebilir. İbn Useymîn’e göre, مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا /Allah’ın âyetleri hakkında inkâr edenlerden başkası tartışmaya girişmez.¹³⁷ âyetinde geçen “المجادلة” kelimesi, çekişme ve hesaplaşma anlamına gelir. Bu sözcük “الجدل” kelimesinden türemiştir. Müfessir, bu kelimenin aslının ipin sağlam oluncaya kadar bükülmesi olduğunu belirtir. Sonuç olarak, الجدل kelimesinin aslı çekişmedir.¹³⁸

¹²³ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 3/178-179; a.mlf., *Tefsîru Âl-i İmrân*, 1/113-114.

¹²⁴ İbn Useymîn, *Tefsîru Nisâ*, 1/278-280.

¹²⁵ İbn Useymîn, *Tefsîru Mâide*, 1/139-140.

¹²⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Rûm*, 147-148.

¹²⁷ İbn Useymîn, *Tefsîru Rûm*, 207.

¹²⁸ İbn Useymîn, *Tefsîru Lokmân*, 188.

¹²⁹ İbn Useymîn, *Tefsîru Sebe*, 202-203.

¹³⁰ İbn Useymîn, *Tefsîru Fâtır*, 198.

¹³¹ İbn Useymîn, *Tefsîru Yâsîn*, 49.

¹³² İbn Useymîn, *Tefsîru Yâsîn*, 206.

¹³³ İbn Useymîn, *Tefsîru Yâsîn*, 248.

¹³⁴ Bk. İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 1/192-193,199,200,319,2/35,213,279-280,299,349,350,369, 3/272,279,293,317, a.mlf., *Ahkâmîin mine'l-Kurân*, 1/198-199; a.mlf., *Tefsîru Âl-i İmrân*, 1/40,88,492, 2/ 28; a.mlf., *Tefsîru Nisâ*, 1/181,221,369; a.mlf., *Tefsîru Mâide*, 1/449, 2/210.

¹³⁵ Bakara 2/30.

¹³⁶ İbn Useymîn, *Tefsîru Bakara*, 1/112.

¹³⁷ el-Gâfir (el-Mü'min) 40/4.

¹³⁸ İbn Useymîn, *Tefsîru Gâfir*, 66.

Müfessirin tefsirinde dil bilimiyle ilgili köken araştırmaları yaptığı bir başka örnek şöyledir: *إنا مرسلوا الناقة فتنة لهم فارتقبهم واصطبر* / (Salih'e şöyle demiştik:) "Şüphesiz biz, onlara bir imtihan olmak üzere, o dışı deveyi göndereceğiz. Şimdi onları gözetle ve sabret."¹³⁹

İbn Useymîn'in tefsirine göre, âyette geçen "واصطبر" lafzı "sabret" anlamına gelir. *İftiâl* babından olan *اصطبر* kelimesinin kökü *اصتبر* şeklindedir ve bu kelimedeki "te" harfi mübalağa içindir. Ne var ki te harfi Arap dilinin yapısı gereği çekim sebebiyle tâ(ط) harfine dönüştürülmüştür.¹⁴⁰

Somut örneklerde görüldüğü gibi İbn Useymîn'in dilbilgisi analizleri ve kelimelerin kökenlerine dair bilgileri analiz ederek Kur'an'ı tefsir ettiği gözlemlenmektedir. Onun tefsir metodolojisinde morfolojik analizler, Kur'an'ın kelime anlamlarındaki nükte ve belagatin ortaya çıkarılmasında önemli yer tutar. Müfessir, sadece kelimelerin sözlük anlamlarını değil, aynı zamanda kökenlerine inmeyi de göz önünde bulundurur. Nitekim onun bu metodolojisini farklı tefsir türevlerinde görmek mümkündür.¹⁴¹

SONUÇ

İbn Usemîn'in tefsir yönteminde Arap dilinin nüktelerini beyan etmede gösterdiği titizlik, Kur'an'ın anlaşılmasını derinlemesine destekleyen bir yaklaşımdır. Onun yöntemi, Kur'an'ın Arapça indirilmiş olmasının önemini vurgularken, dilin ifade gücüyle, vahyin mesajını daha iyi anlamayı amaçlar. Arap dilinin şiir, sentaks ve sözlük anlamları gibi alanlarındaki zenginliğinden yararlanarak, naslardaki anlamları analiz eder. Müfessir, Kur'an'daki bazı kelimeleri Arap kabile lehçelerine ve şiirsel kullanımlarına başvurarak anlamlandırmaktadır. İbn Useymîn tefsirini dilbilimsel ve anlamsal açıklamalar üzerine kurarak Kur'an müfredâtının zâhirî manalarını, sözlük manası, iştikak ilmi, siyak-sibak ve şeri anlamlar açısından tahlil etmektedir.

İbn Useymîn, dilsel analizlerde şer'i ve lügavi anlamları birlikte değerlendirir ve eğer bu anlamlar arasında bir fark varsa, şer'i anlamı tercih eder. Bu, onun anlayışında, Kur'an'ın vahiy olarak belirleyici etkisine olan yaklaşımından ileri gelmektedir. Bununla birlikte, şer'i mananın belirleyici olduğu durumlarda dilin diğer özelliklerini göz ardı etmez; aksine, şer'i anlamı destekleyecek dilsel nüansları göz önünde bulundurur.

İbn Useymîn'e göre, Kur'an'daki kelimelerin anlamlandırılmasında dilsel anlamlarının yanında, ayrıca kelimenin geçtiği bağlam dikkate alınır. Onun tefsir metodolojisinde, bir kelimenin anlamının sadece sözlük anlamıyla sınırlı olmadığı, bağlamın ve siyakin dikkate alınarak yorumlandığı gözlemlenir. Bu yaklaşım, Kur'an'ın doğru anlaşılması için bağlamın göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

İbn Useymîn'in tefsir metodolojisinde çok anlamlı kelimeler, *vücuḥ ve nezâir* ilmine göre yorumlanır ve anlamları geçtiği bağlama göre belirlenir. Kur'an'ın Arapça olması

¹³⁹ Kamer 54/27.

¹⁴⁰ İbn Useymîn, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Kerîm el-Hucurât- el-Hadîd* (Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004), 282.

¹⁴¹ Bk. İbn Useymîn, *Ahkâmün mine'l-Kur'ân*, 2/262-263; a.mlf., *Tefsîru Bakara*, 3/425; a.mlf., *Tefsîru Nisâ*, 1/81.

sebebiyle, ondaki müşterek kelimelerin varlığı doğal kabul edilir. Eğer kelimeler bağlama göre farklı anlamlara sahip olabiliyorsa, o anlamlar Kur'an'da zâhiren var olan bir teâruza sebep olmayacak şekilde araları cem' edilerek değerlendirilir.

İbn Useymîn'in tefsirinde kelimelerin ıstikakıyla ilgili analiz yaklaşımının önemli olduğu vurgulanır. Onun Kur'an nassının yorumlanmasında ıstikak analizlerine baş vurması âyetleri oluşturan kelimelerin etimolojik anlamlarının da keşfedilmesini sağlamaktadır. İbn Useymîn'in tefsir metodolojisi, dilin anlaşılmasında nahiv ve lügat kurallarının önemini vurgularken, Kur'an'ın hidayet rehberliğini evrensel boyutta anlaşılır kılmayı amaçlar.

Sonuç olarak, İbn Useymîn, çağımızda Kur'an kelimelerini sözlük, anlam, sentaks, morfoloji, bağlam, belagat, kıraat ve kavramsal açıdan tefsir ederek, tefsir ve Arap dili ilişkisi üzerine Kur'an'ın doğru anlaşılmasına yönelik onu özgü bir metodoloji bırakmıştır. Müfessirin bu özgün yaklaşıma göre, cümle ve kelimelerle ilgili dilsel tahliller, aşırı detaylı yorum ve açıklamalardan uzak olduğu gibi, onların anlaşılmasını engelleyecek şekilde yetersiz de değildir.

KAYNAKÇA

- Abdülfettâh, Recep Abdülmunsif. "Menhecü's-Şeyh İbn Useymîn fî beyânî müşkilî'l-Kur'ân'î'l-Kerîm". *Nedvetü Cühûdü's-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menhecîyye Tahliliye*, ed. Mezîd b. İbrahîm el-Mezîd vd. Suudî Arabistan/Kasîm: Kasîm Üniversitesi, 1432/2012, 405-452.
- Aydın, İsmail. "Meânî'l-Kur'ân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ek-2/207-209. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Ayyıldız, Mahmut. "İbn Âşûr'a Göre, Kur'an'ın Arapça Oluşu ve Evrensel Mesajı". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/19 (Ocak 2021), 69-87.
- Cerrahoğlu, İsmail. "Garîbü'l-Kurân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/379-380, İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Ebû Bekir, el-Beyhâkî. *Şu'abü'l-îmân*. 14 Cilt, thk. Abdülalî Abdülhamîd Hâmid. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd li'n-Neşr ve't-Tevzi, 1423/2003.
- Ebû Bîşr, Muhammed b. Ahmed. *el-Künâ ve'l-esmâ*. 3 Cilt. thk. Ebû Kuteybe Muhammed el-Fârâyâbî, Beyrut: Dâru İbn Hazm, 1421/2000.
- Ebû Hayyân, el-Endelüsî. Muhammed b. Yûsuf b. Ali b. Yûsuf. *el-Bahru'l-muhît fi't-tefsîr*. 10 Cilt. thk. Sıdkî Muhammed Cemîl. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1420/1999. Ebü'l-Berekât, en-Nesefî. *Medârikü't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*. 3 Cilt. thk. Yusuf Ali Büdeyvi. Beyrut: Dârü'l-kelimî't-tayyib, 1419/1998. Ebü'l-Fidâ, İbn Kesîr. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. 8 Cilt. thk. Sâmî b. Muhammed es-Selâme. y.y., Dâru Tayyibe li'n-Neşr ve't-Tevzî, 1420/1999.
- el-Ak, Hâlid Abdurrahmân. *Usûlü't-tefsîr ve kavâ'idüh*. 2. Basım. Beyrut: Dârü'n-Nefâis, 1406/1986.
- el-Askerî, Ebû Hilâl. *el-Vücûh ve'n-nezâir*. Kahire: Mektebetü's-Sekâfeti't-Dîniyye, ts.
- el-Beyhakî, Ebû Bekir. *es-Sünenü'l-kübrâ*. 11 Cilt. 3. Basım. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1424/2003.
- el-Buhârî, Muhammed b. İsmail. *el-Câmiu'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Resûlillâh sallallâhü aleyhi ve sellem ve Sünenihî ve eyyâmih*. 9 Cilt. thk. Muhammed Züheyr bin Nasır en-Nasır. y.y., Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- el-Büreydî, Ahmed B. Muhammed. *Cuhûdü's-şeyh İbn Useymîn ve ârâühû fi't-tefsiri ve ulûmi'l-Kur'an*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1426/2005.
- el-Cevziyye, İbn Kayyım. *Bedâiü'l-fevâid*. 4 Cilt. Beyrut, Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-Arabî, ts.
- el-İsfahânî, er-Râgıb. *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'an*. nşr. Safvân Adnân ed-Dâvûdî. Dimeşk-Beyrut: Dârü'l-Kalem/ed-Dâru's-Şâmiyye, 1412.

- el-Mahallî, Celâleddîn Muhammed b. Ahmed - Celâleddîn Abdurrahmân es-Süyûtî. *Tefsîru Celâleyn*. Kahire: Dârü'l-Hadîs, ts.en-Neysâburî, el-Hâkim. *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*. 4 Cilt. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1990.
- eş-Şâfi, Muhammed b. İdrîs. *Müsned*, 2 Cilt. nşr. es-Seyyid Yûsuf Ali ez-Zevâvî el-Huseynî-es-Seyyid İzzet el-Attâr el-Huseynî. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1370/1951.
- eş-Şâmi, Râniye bnt. Abdillâh. *el-Belâgatü'l-Kur'âniyye fî tefsîri's-Şeyh İbn Useymîn (rahimehullâh) (dirâseten ve takvîmen)*. Suudi Arabistan: Yüksek Lisans Tezi, Suudi Arabistan İmam Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye Üniversitesi, 1432/1433. (Çevrimiçi): https://ebook.univeyes.com/86326/_05.10.2024
- eş-Şehrânî, Hasan b. Ali. "Menhecü's-Şeyh İbn Useymîn fî tefsiri garîbi'l-Kur'an". *Nedvetü Cühûdü's-Şeyh Muhammed el-Useymîn el-İlmiyye: Dirâsât Menhecîyye Tahliliye*. ed. Mezîd b. İbrahîm el-Mezîd vd. Suudî Arabistan/Kasîm: Kasîm Üniversitesi, 1432/2012, 221-286.
- es-Sülemî, Ebû Bekir en-Neysâbûrî. *Sahîhu İbn Huzeyme*. 4 Cilt. thk. Muhammed Mustafa el-Azami. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, ts.
- es-Suyûtî, Celâleddîn. *el-İtkân fî ulûmi'l-Kur'an*. 4 Cilt. thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhîm. y.y., el-Heyetü'l-Misriyyeti'l-Âmme li'l-Kitâb, 1394/1974.
- et-Tayyâr, Müsâid. *Envâü't-tasnîf el-mütea'llika b. tefsîri'l-Kur'an-i'l-Kerîm*. y.y., Dâru İbnü'l-Cevzî, 1434/2013.
- ez-Zerkeşî, Bedreddîn. *el-Burhân fî ulûmi'l-Kur'an*. 4 Cilt. thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhîm. Kahire: Dâru İhyâi'l-kütübi'l-Arabiyye İsâ el-Bâbî el-Halebî ve Şürekâih, 1376/1958.
- İbn Cerîr, et-Taberî. *Câmiu'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an*. 23 Cilt. thk. Muhammed Şâkir, Mekke: Dâru't-Terbiye ve't-Turâs, ts.
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir. *et-Tahrîr ve't-tenvîr: tahrîrû'l-ma'nâ's-sedîd ve tenvîrû'l-akli'l-cedîd min tefsiri Kitâbi'l-Mecîd*. 30 Cilt. Tunus, ed-Dârü't-Tûnisiyye li'n-Neşr, ts.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *et-ta'lîk ale'l-Kavâidi'l-Hisân el-müteallika bi-tefsîri'l-Kur'an*. Uneyze/Suudi Arabistan: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 5. Basım, 1442./2020.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Ahkâmün mine'l-Kur'an*. 2 Cilt. 2. Basım, Riyad: Medâru'l-Vatan li'n-Neşr, 1434/2013.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *el-İlmâm bi ba'zi âyâtî'l-ahkâm tefsîren ve istinbâten*. Riyad: Müessetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Şerhu Mukaddimeti't-Tefsîr li-İbn Teymiyye*. nşr. Abdullâh b. Muhammed b. Ahmed et-Tayyâr. Riyad: Dârü'l-Vatan, 1415/1995.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Cüzü' Amme*. Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1423/2002.

- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm el-Fâtîha ve'l-Bakara*. Unuyze/Suudi Arabistan: Dâru İbni'l-Cevzî, 1423/2002.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm el-Hucurât- el-Hadîd*. Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Âl-i İmrân*. 2 Cilt. Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Sebe'*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Gâfir*. Riyad: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü Yâsîn*. Suudi Arabistan: Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, ts.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Kasas*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'n-Nisâ* 2 Cilt. Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Mâide*. 2 Cilt. Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1435/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-En'âm*. Riyad: Dâru İbni'l-Cevzî, 1433/2012.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Kehf*. Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzî, 1323/1905.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Ankebût*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Furkân*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'r-Rûm*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Lokmân*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü's-Sâd*. Riyad, Dâru's-Süreyyâ li'n-Neşr, 1425/2004.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü's-Şuarâ'*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.

- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Sûretü'l-Ahzâb*. Kasîm: Müessesetü's-Şeyh İbn Useymîn el-Hayriyye, 1436/2014.
- İbn Useymîn, Muhammed b. Sâlih. *Usûlün fi't-tefsîr*, thk. Kismü't-Tahkîk fi'l-Mektebe el-İslâmiyye, y.y., el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1422/2001.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec. *Nüzhetü'l-A'yûni'n-Nevâzir fi İlmi'l-Vücut ve'n-Nezâir*. thk. Muhammed Abdüklerîm- Kâzım er-Râdî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1404/1984.
- İncel, Saim. *Çağdaş Selefîlikte Tefsir Anlayışı- İbn Useymîn Örneği*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.
- Kızılsöker, Abdurrahim. *Kur'ân'a Selefî Yaklaşım İbn 'Useymîn Örneği*. Ankara: Sonçağ Akademi, 2021.
- Kur'ân-ı Kerim Meâlî. çev. Halil Altuntaş -Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Müslim, el-Haccâc. *el-Müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar bi nakli'l-adl ani'l-adl ilâ Resûlillâh- sallâllâhü aleyhi ve sellem-*. 5 Cilt. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Öztürk, Necmettin. *Fatih Dönemi Âlimlerinden Alâaddin Musannifek ve Arap Gramerindeki Yeri*. Ankara: İlâhiyat, 2021.
- Öztürk, Necmettin. "Nahiv İlminde İhtisar Geleneği, Teftezânî'nin El-İrşâd Örneği" *Universal Journal of Theology* 7/1 (Haziran 2022), 227-248.
- Yazıcı, Ahmet. A'râf Sûresi 189 ve 190. "Âyetlerin Yorumlanmasında Rivayetlerin Etkisi Üzerine". *Diyanet İlmi Dergi* 52/3 (Eylül 2016), 107-127.
- Yüksek, Muhammed İsa. *Kur'an'ın Anlaşılmasında Bağlam Bilgisi*. 2. Basım, İstanbul: İfav, 2018.
- Yusuf, Muhammed Hayr Ramazan. *Mu'cemül-müellifine'l-muâsırîn- fi âsârihimî'l-mahtûta ve'l-mefkûde vemâ tubia' minhê ev hukkika ba'de vefâtihim: vefeyât 1315-1424/1897-2003*. 2 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Melik Fehd el-Vataniyye, 1425-2004.

ARAŞTIRMANIN ETİK İZNİ

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Araştırmanın tüm aşamaları yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.